

Wilhelmus a Brakel

Van de Goddelijke Personen

De heilige Drie-eenheid

Van de Naam, het wezen en de eigenschappen Gods gesproken hebbende, gaan wij over tot de allerdiepste geheimenis van de heilige Drie-eenheid. Een punt van het geloof, dat van alle tijden door de partijen, die tegen de waarheid zijn, heftig is bestreden, en 't welk de kerk als een pilaar en vastigheid van de waarheid altijd heeft beleden en verdedigd, vanouds tegen de Sabellianen, Arianen en Valentinianen, die, hoever anders in andere geloofspunten verscheiden, nochtans in het bestrijden van de heilige Drie-eenheid overeenkomen; en heden ten dage tegen de Socinianen, Mennisten, Sociniaanse Remonstranten, en andere dwaalgeesten.

De Heere zij gedankt, die de kerk altijd bij deze waardigheid heeft bewaard. De kerk staat in deze waarheid tot op de huidige dag, en God zal ze in spijt van allen, die het leed is, daarin doen staan tot op de dag van Christus.

In hoedanige gestalte te beschouwen.

II. Eer wij tot de verhandeling van de zaak overgaan, en gij u begeeft tot haar overdenking, zo stelt u deze zaak levendig voor ogen:

1. Dat God onbegrijpelijk is in wezen en bestaan; dat wij mensjes ook datgene, 't welk God van Zichzelf heeft gelieven te openbaren, en genoegzaam is daardoor tot zaligheid te leiden, slechts ten dele kennen, en maar een stukje en de uiterste einden van de zaak bevatten; de gelovigen moeten en willen ook niet verder doordringen met hun verstand, dan zijn kring en bereik hun bepaalt, en de Heere hen belijft te verlichten, en datgene, dat ze niet ten volle begrijpen kunnen en doorzien, dat geloven ze, en aanbidden de Onzienlijke, die een ontoegankelijk licht bewoont.

2. Het gehele beschreven Woord van God aan de mens gegeven zijnde, spreekt met menselijke taal, met woorden die aan lichamelijke dingen ontleend zijn. En dat is de wonderbare wijsheid, goedheid en almachtigheid Gods, dat een mens door lichamelijke woorden geestelijke zaken verstaat, en hetgeen Anthropopathoov, op *menselijke wijze* gezegd wordt Theoprepoons, op *Goddelijke wijze* bevat. Zodanig is de taal, zodanig zijn de woorden, ook in het openbaren van deze verborgenheid van de heilige Drie-eenheid. Daarom moet men wel toezien, dat men in

deze in de lichamelijke zaken, waaraan de woorden ontleend zijn, niet hangen blijvende, Goddelijke zaken niet brengt tot de menselijke, maar van de lichamelijke zaken en woorden boven deze met de gedachten opklimmen, en hetgeen God van Zich zegt, geestelijk en op een Gode betamelijke wijze versta, en zich in deze brengen en houden in die gestalte, die wij in 't laatste van het vorige hoofdstuk, par. 48, hebben voorgesteld. Leest het met aandacht en brengt het hier te pas.

3. De heilige Drie-eenheid is voor de natuur onbekend, en is alleen in de Heilige Schrift geopenbaard; daarom moet men ook alleen bij het Woord blijven, en dat eenvoudig geloven, niet wijs zijn boven hetgeen geschreven is, alle menselijke redeneringen uitsluiten, en alle gelijkenissen, van lichamelijke zaken verzonnen, mijden; want die verduisteren deze zaak meer dan ze die verlichten, en leiden meer af dan ze toeleiden. De Heere heilige en besture mij in schrijven, en u in het lezen en horen.

God is één Wezen

III. Dit houden wij staande en Roepen het uit, dat er maar een enig God is.

- Deut. 6:4. *Hoor, Israël! de HEERE, onze God, is een enig HEERE.*
- 1 Kor. 8:5, 6. Hoewel er ook zijn, die goden genaamd worden ... nochtans hebben wij maar één God.
- Gal. 3:20. God is één.
- 1 Tim. 2:5. Er is één God.

Er kan ook maar één eeuwige, één almachtige, één algenoegzame zijn. De verstandigste Heidenen hebben dit erkend. De woeste Heidenen in onze tijd, die geen uitwendige godsdienst zelfs tonen, erkennen maar één God. De erkenning van veel goden onder de Heidenen, schijnt gesproken te zijn uit de kennis dat er engelen zijn, en misschien ook uit het kwalijk verstaan van de heilige Drie-eenheid, en de benaming Gods in het meervoud *Elohim*.

Persoon is een verstandige zelfstandigheid

IV. De enige God is Vader, Zoon en Heilige Geest; het Goddelijk Wezen heeft die drie wijzen van bestaan, welke met een verstaanbaar woord, opdat de kettters geen schuilhoeken zouden hebben, *persoon* genoemd volgens het Woord van God, Hebr. 1:3, Het uitgedrukte beeld, Tees hypostaseeos autoe, van Zijn zelfstandigheid. Als het woord Hypotasis van een *verstandige zelfstandigheid* gezegd wordt, dan betekent het een *persoon*. Daardoor verstaan wij een levende, verstandige, onmededeelbare, niet van een ander ondersteunde, geen deel van een ander, op zichzelf bestaande zelfstandigheid. Zodanig zijn engelen en mensen, die daarom personen zijn, dit overgebracht op de Goddelijke zelfstandigheden worden *personen* genoemd, opdat wij van het onbegrijpelijke iets zouden begrijpen, het op menselijke wijze uitgedrukte op een Goddelijke wijze verstaande.

Een Goddelijk Persoon kan men aanmerken, of in abstracto in 't afgetrokkene; de Personen aanmerkende op zichzelf zonder terugslag op het Goddelijk Wezen, gelijk Hebr. 1:3, *Het uitgedrukte beeld van Zijn zelfstandigheid*, of in concreto, samen vereniging met het Wezen, gelijk Filip 2:6. *Die in de gestaltenis Gods zijnde*. De Persoon Christus wordt naar Zijn Goddelijke natuur gezegd te zijn en morfh Yeou en morphee Theou in de gestalte, dat is, wezen, natuur, vorm Gods, zodat Hij Gode even gelijk was. Gelijk de gestalte eens dienstknechts insluit persoon, wezen en hoedanigheid, zo sluit het Woord in de gestalte Gods in, Personen, Wezen

in hoedanigheden. Hoe hoedanigheden van God gezegd worden, is in 't vorige hoofdstuk gezegd.

In het Goddelijk Wezen zijn drie Personen

V. Dat éne Goddelijk Wezen bestaat in drie Personen, niet collaterale, naast elkaar gaande, maar de een van de ander bestaande door de generatie of uitgang. Dat in dat éne Goddelijke Wezen drie Personen zijn, is te klaar in het Woord van God geopenbaard, dan dat het tegengesproken kan worden. Het blijkt uit het OUDE TESTAMENT en uit het NIEUWE TESTAMENT

1. Uit de benaming Elohim.

- (a) Elohim is in het meervoud, 't betekent niet één niet twee maar *meer dan twee*, en, omdat de Schrift op andere plaatsen uitdrukkelijk drie noemt zo is het overtuigende, dat het te kennen geeft drie Personen, welke zijn de enige God; in het enkelvoud (Eloah) wordt het zelden gebruikt, in het tweevoud nooit, maar doorgaans in het meervoud. Omdat wij weten, dat er maar één God is, die ten opzichte van het Wezen in het meervoud niet een Naam gegeven kan worden, zo geeft het klaar te kennen de drieheid van de Personen.
- (b) Hierbij komt nog, dat bij Elohim in het meervoud ook wel een verbum of adjectivum of substantivum in appellatione in het meervoud gebruikt wordt, en dat het altijd een affixum pluralis numeri bij zich heeft. Ziet:

Gen. 1:26. En Elohim (Goden) zeide: Nagnaseh laat Ons mensen maken.

Gen. Als mij Elohim (Goden) Hitgnoe, deden dwalen.

Jozua 24:19. Elohim Kedoschim, (Goden) zijn heilig.

Pred. 12:1. Gedenk Kyarwb Boreecha uwer Schepperen.

Jes. 54:5. Bagnalaich Gnosaich, Uw Makers zijn uw Mannen.

Ex. 20:2. Ik ben Jehovah Eloheka, uw God.

' t Is op te merken, dat Jehovah Elohim dikwijls in één woord Jehovah versmolten worden, en dat doorgaans die twee woorden Jehovah Elohim bij elkaar gevoegd worden; 't welk een eenheid des Wezens in drie Personen bestaande te kennen geeft. Als het meervoudig woord Elohim God in het enkelvoud gebruikt wordt, dan worden de personen aangemerkt als één in Wezen. Eens slechts, en dat Psalm 45:8, wordt het woord Elohim van één Persoon gezegd Elohim Eloheka. *Daarom heeft U, o God, uw God gezalfd*, hetwelk te kennen geeft periemchoresin het onderling in-bestaan, zijnde de Personen noch van het wezen, noch van elkaar verscheiden.

2. Uit teksten in welke God van Zichzelf spreekt als van meer dan één, en meer dan twee.

De Drieheid van de Personen blijkt ook uit zulke plaatsen:

(a) In welke de Heere van Zichzelf spreekt als van meer dan één en meer dan twee.

- Gen. 1:26. *Laat Ons mensen maken.*

- Gen. 3:22. *De mens is geworden als Onzer Een.*

- Gen. 11:7. *Laat Ons hun spraak verwarren.*

Dat is niet van de engelen gezegd, die zijn geen scheppers, naar van de engelen beeld is de mens niet gemaakt. De engelen kunnen met God niet gelijk gesteld worden. Dat de koningen van de aarde zeggen: *wij, ons*, daarmee betonen ze hun kleinheid, dat zij het niet alleen doen, maar samen met hun raad en volk, *senatus populusque*. Maar God is soeverein, daarom spreekt God

zou niet, maar het spreken in het meervoud van Zichzelf geeft de Drieheid van de Personen te kennen, waarom Hij ook Scheppers genoemd wordt, volgens de Hebreeuwse tekst Pred. 12:1.

(b) Zulke plaatsen, in welke de Heere van Zichzelf spreekt als van een ander.

Gen. 19:24. *Toen deed de HEERE zwavel en vuur over Sodom en Gomorra regenen, van de HEERE, uit de hemel.*

De een van de drie engelen, die met Abraham sprak, was de Zoon Gods, Jehovah. Deze, die hier op aarde verscheen, regende van de Heere uit de hemel; een Ander deed regenen, een Ander, van welke Hij deed regenen, beiden worden ze *Jehovah* genoemd. Omdat God één is in Wezen, en te dien opzichte niet een Ander en een Ander, zo worden hier de Zoon en de Vader, de tweede en de eerste Persoon verstaan, want de Vader werkt door de Zoon, en de Zoon werkt van de Vader, Joh. 5:19.

3. Uit teksten, in welke Hij gezegd wordt drie te zijn, zo in 't OUDE TESTAMENT ...

Tot verdere overtuiging van uw gemoed, ziet met een gelovig hart in zulke plaatsen, in welke God uitdrukkelijk gezegd wordt drie te zijn, niet in Wezen maar in Personen. In de zegening, welke de Heere wil dat men op zijn volk zou leggen, wordt JEHOVAH driemaal herhaald. Num. 6:24, 25, 26. *De HEERE zegene u, en behoede u! De HEERE doe Zijn aangezicht over u lichten, en zij u genadig! De HEERE verheffe Zijn aangezicht over u, en geve u vrede!*

Bij de herhaling van het woord JEHOVAH wordt telkens een werk gevoegd 't welk in de bedeling van het genadeverbond de Vader, de Zoon en de Heilige Geest wordt toegeschreven: Als Vader, *de bewaring*; de Zoon, *de genade*; de Heilige Geest, *de vrede*. De apostel deze zegening wensende, noemt de drie Personen, 2 Kor. 13:13. Een klaar bewijs, dat in de herhaling van het woord JEHOVAH gezien wordt op de drie Personen. Deze driemaal herhaling vinden wij ook Jesaja 6:3. *Heilig, heilig, heilig is de HEERE*. Deze tekst wordt in 't NIEUWE TESTAMENT toegepast op de drie Personen: Vader, Zoon en Heilige Geest. Zie Joh. 12:41; Hand. 28:25. Voegt hierbij:

- Jes. 61:1. *De GEEST des HEEREN is op Mij.*
- Jes. 63:7, 9 *Ik zal de goedertierenheden des HEEREN vermelden ... DE ENGEL ZIJNS AANGEZICHTS heeft ze behouden.* (Dat deze de Zoon is, blijkt uit Mal. 3:1)
- Jes. 63:10. *Zij hebben Zijn HEILIGE GEEST smarten aangedaan.*
- Psalm 33:6 *Door het WOORD des HEEREN zijn de hemelen gemaakt, en door de GEEST Zijns monds al hun heir.*

... als in 't NIEUWE TESTAMENT.

Zie het duidelijk in het NIEUWE TESTAMENT:

- Matth. 3:16, 17. *En ziet, de hemelen werden Hem geopend, en Hij zag de GEEST GODS nederdalen, gelijk een duive, en op Hem komen. En ziet, een stem uit de hemelen, zeggende: Deze is mijn ZOON.*
- Matth. 28:19. *Dezelve dopende in de Naam des VADERS, en des ZOONS, en des HEILIGEN GEESTES.*
- 2 Kor. 13:13. *De genade van de Heere JEZUS CHRISTUS, en de liefde GODS, en de gemeenschap des HEILIGEN GEESTES, zij met u allen.*
- 1 Joh. 5:7. *DRIE zijn er, die getuigen in de hemel: de VADER, het WOORD, en de HEILIGE GEEST; en deze drie zijn één.*

Dus hebben wij gezien, dat er drie Personen in het Goddelijk Wezen zijn; 't welk nog klaarder zal blijken, als wij hierbij zullen tonen, dat ieder Persoon de waarachtige God is, en dat de Zoon gegenereerd is van de Vader, en de Heilige Geest van de Vader en van de Zoon uitgaat.

- Eerst zullen wij spreken van de Godheid des Zoons, en van Zijn eeuwige en onbegrijpelijke generatie, en
- dan zullen wij spreken van de Godheid des Heiligen Geestes, en Zijn uitgang.

Ieder Persoon is de waarachtig God.

VI. Dat de Vader de waarachtige God is, wordt niet betwist, en zal in het vervolg genoegzaam blijken. Dat de tweede Persoon de Zoon, de waarachtige God is, wordt onweersprekelijk bewezen uit de Goddelijke namen, eigenschappen, werken en eer.

1. De Goddelijke Namen. Hij wordt genoemd JEHOVAH, een Naam de waarachtige God alleen eigen, gelijk boven par. 2 is getoond. Zie Jer. 23:6; Rom. 9:5; 1 Joh. 5:20.
2. De Goddelijke Eigenschappen. Die eeuwig, almachtig, alwetend is, die is de enige waarachtige God. Nu, de tweede Persoon, de Zoon is zodanig. Zie Openb. 1:8; Micha 5:1; Openb. 2:13.
3. De Goddelijke Werken. Die de wereld geschapen heeft, alles onderhoudt, de doden opwekt, die is de waarachtige God. Nu, de Zoon doet dit alles. Zie Joh. 1:3; Kol. 1:16, 17; Joh. 5:20, 21.
4. Goddelijke Eer. Die gelijk als de Vader te eren is, in wiens Naam men moet gedoopt worden, die men moet aanbidden, in wie men moet geloven, die is de waarachtige God. Nu, deze eer komt de Zoon toe. Zie Joh. 5:23; Matth. 28:19; Filip. 2:10; Hebr. 1:6; Joh. 14:1. Hiervan zal in 't brede gesproken worden, hoofdstuk 18. Dat de Heilige Geest de Waarachtige God is, zal beneden par. 28 getoond worden.

De drie Personen zijn noch van het wezen, noch van elkaar gescheiden

VII. Deze drie Personen zijn noch van het Wezen, noch van elkaar verscheiden of afgescheiden, zodat wat anders zou zijn het Goddelijk Wezen, en wat anders een Goddelijk Persoon; en wederom wat anders de Vader, wat anders de Zoon, wat anders de Heilige Geest. Dat was drie, ja vier goden te stellen. Daar is wel onderscheid, maar geen verscheidenheid. Iedere Persoon is hetzelfde, en gehele Goddelijk Wezen, op zulke wijze bestaande. Daarom als de Schrift van de personen spreekt, dan noemt ze drie, en als ze spreekt van het Goddelijk Wezen. in drie Personen gemeen, dan zegt ze dat die drie Eén zijn, 1 Joh. 5:7.

Maar zijn één

De Griekse kerk gebruikte drie woorden, waarmee zij de enigheid en overeenkomst van de drie Personen met elkaar uitdrukte, welke wij in onze taal zo nadrukkelijk niet kunnen noemen. Wij zullen trachten daar zo nabij te komen als wij kunnen.

Zelfde-wezigheid.

Het eerste woord homoousia, zelfde-wezigheid, 't welk zegt, dat hetzelfde Goddelijk Wezen de drie Personen gemeen is; de een heeft niet een ander wezen dan de ander, maar dat ene en hetzelfde; de Zoon is dezelfde Godheid, die de Vader is, en de Heilige Geest is dezelfde Godheid, die de Vader en de Zoon is. De ketters speelden vanouds met dit woord, en gebruikten in plaats van dat: homioousia, gelijk-wezigheid, willende, dat de Zoon en de Heilige Geest een Wezen hadden, dat des Vaders Wezen geleck, maar niet hetzelfde was, alsof, omdat

in het woord maar een lettertje, in de zaak ook maar zo weinig onderscheid was. De drie Personen bezitten hetzelfde Wezen. Joh. 10:30. *Ik en de Vader zijn één.*

- De Zoon was en morphee Theou, in de gestalte, vorm, natuur Gods. Filip. 2:6.
- Het tweede woord even-gelijkwezigheid, uitdrukkende, dat ieder Persoon hetzelfde Goddelijke Wezen geheel bezit; het Wezen is ondeelbaar, ieder Persoon heeft het geheel, de een niet meer dan de ander. De drie Personen bezitten het Goddelijke Wezen gelijk; daarin zijn zij gelijk, dat ieder Persoon 't gehele ondeelbare Goddelijke Wezen bezit.
- Het derde woord is emperichooreesis, in-bestaanheid, te kennen gevende, dat, omdat God eenvoudig enkel één is, zonder enige verscheidenheid of samenstelling, Wezen en Persoon, alsook Persoon en Persoon geen compositie of samenstelling maakt, omdat de drie Personen, schoon onderscheiden, niet verscheiden zijn, maar in elkaar als de ene eenvoudige God bestaan, de Vader in de Zoon, de Zoon in de Vader, de Heilige Geest in de Vader en in de Zoon. Joh. 1:1. *Het Woord was bij God, en het Woord was God.* Joh. 14:9, 10. *Die Mij gezien heeft, die heeft de Vader gezien. Ik in de Vader, en de Vader in Mij; de Vader, die in Mij blijft.*

Zijn onderscheiden

VIII. De Personen, zoals gezegd is, overeenkomende, zijn nochtans van het Wezen en van elkaar onderscheiden, zodat het Wezen niet is de een of ander Persoon, en de ene Persoon niet de andere. Doch het inwendige, het natuurlijke onderscheid, zoals het in God is, is voor ons onbegrijpelijk, maar wij zien maar de uiterste einden, zoveel het de Heere behaagd heeft ons in zijn Woord te openbaren, en het geopenbaarde is ons genoeg tot verwondering, tot aanbidding, tot heilig gebruik en tot zaligheid.

't Is zeker, dat een onbekeerde van deze verborgenheid weinig weet; hij mag zo geleerd zijn als hij wil; maar een Godzalige, al is hij ongeleerd, weet, gelooft en gevoelt al veel meer van deze verborgenheid dan een onbekeerde of een tegenspreker daarvan zou kunnen geloven, en dan hij zelf kan uitspreken.

Van het Wezen

Het Wezen en de Personen zijn hier onderscheiden:

- (a) Het Wezen is één, de Personen zijn drie.
- (b) Het Wezen wordt aangemerkt volstrekt zonder betrekking. De Personen hebben relatie en betrekking op elkaar.
- (c) Hetzelfde Wezen is in de drie Personen, en geheel in ieder; maar ieder Persoon bestaat door zijn eigen zelfstandigheid, zodat het Wezen aangemerkt wordt als mededeelbaar aan de Personen, in die zin als gezegd is, en de Personen onmededeelbaar. Waaruit blijkt, dat het Wezen en de Personen onderscheiden worden, niet zakelijk en wezenlijk, maar als de wijze van de zaak, zoals wij daarvan stamelen.

Van elkaar in personele eigenschappen

De Personen worden van elkaar onderscheiden, *niet* door een enkele bevatting van ons verstand, ook niet ten opzichte van de werkingen Gods, te welke opzichte God dan Vader, als Hij zó werkt, en als Hij zó werkt, dan Zoon, en als Hij zó werkt, dan Heilige Geest genoemd zou worden; ook niet, dat de drie Personen *collateraal*, zijde bij zijde, naast elkaar gaande zonder enige betrekking op elkaar zouden zijn, zodat de Zoon wel Vader, en de Vader wel de Heilige

Geest kon zijn, en de betrekking en de benaming alleen opzicht zouden hebben op het werk van de verlossing; maar het onderscheid is in de natuur van de Personen zelf. 't Is Gods eeuwige natuur te bestaan als Vader, Zoon en Heilige Geest, en dat de Vader niet kan zijn de Zoon, en de Heilige Geest niet de Vader.

In namen: in orde, in wijze van bestaan; in wijze van werking

De Schrift stelt het onderscheid:

- (a) in de personele eigenschappen als het fundament van de relatie of betrekking, en daaruit vloeit het onderscheid.
- (b) In namen, Vader, Zoon en Heilige Geest.
- (c) In orde, de eerste, tweede en derde Persoon.
- (d) In wijze van bestaan, de Vader van Zichzelf, de Zoon van de Vader, en de Heilige Geest van de Vader en van de Zoon.
- (e) In wijze van werking, de Vader werkt van Zichzelf, de Zoon van de Vader, de Heilige Geest van die Beiden.

Welke de Personele eigenschappen zijn.

De personele eigenschappen zijn deze:

- des Vaders te genereren;
- des Zoons gegenereerd te zijn, en met de Vader de Heiligen Geest te zenden;
- des Heiligen Geestes van de Vader en de Zoon uit te gaan, welks wijze door blazing in de Schrift uitgedrukt wordt.

Nergens in de gehele Bijbel worden de drie Personen volstrekt, zonder betrekking op elkaar genoemd, maar altijd met betrekking, 't welk de benaming, Vader, Zoon en Heilige Geest te kennen geeft; 't zij dat een Persoon alleen, of twee, of de drie in een tekst genoemd worden, en zo de betrekking in de ene tekst niet mocht uitgedrukt worden, 't welk maar twee of driemaal naar ons weten geschiedt, zo wordt die tekst in andere plaatsen met die betrekking verklaard; als Num. 6:25, 26, vergeleken met 2 Kor. 13:13, en Jes. 6:3, vergeleken met Joh. 12:41, en Hand. 28:25.

Drie blote Namen te stellen, of deze benaming te stellen alleen ten opzichte van de werking Gods in de bedeling van het Genadeverbond, is in de grond van de heilige Drie-eenheid te ontkennen; drie coëxistenties of tegelijk-bestaanlijkheden, zonder de gezegde betrekking op elkaar te stellen, is drie Goden te stellen; daarom zal het nodig zijn het fundament van de betrekking, *de eeuwige generatie, en uitgang* wat breder te tonen.

De eeuwige generatie

IX. De personele eigenschap van de eerste Persoon is de tweede te genereren, en die van de tweede Persoon is gegenereerd te worden op een met Gods volmaakte natuur overeenkomende wijze; welke wijze wij allerbest door het woord *genereren* verstaan kunnen, waarom ze ook met dat woord in de Heilige Schrift wordt uitgedrukt. De eeuwige en onbegrijpelijke generatie moeten wij niet trekken tot de menselijke, maar van de menselijke, - die uit onze gedachten latende verdwijnen, - moet men opklimmen tot de Goddelijke, en daardoor begrijpen een zulke voortbrenging van de tweede Persoon door de eerste Persoon, waardoor de eerste Vader en de tweede Zoon is. Dit is een waarheid, die van alle tijden in de kerk is gekend, geloofd en verdedigd.

Wordt bewezen

Deze eeuwige generatie zullen wij tonen en bevestigen met twee soorten van bewijsreden.

1. De eerste bewijsrede nemen wij van de benaming,
2. de tweede van het fundament van de benaming.

Bewijs 1. Uit de benaming: **Vader en Zoon.**

X. Eerste bewijs. De alleenwijze God, die in Zijn Woord met de allerklaarste, krachtigste en gepaste woorden van de mensen Zichzelf en de weg van de zaligheid openbaart, verklaart niet alleen, dat Hij drie is in Personen, maar noemt de eerste Persoon Vader, en de tweede zoon. Zie dat:

- Matth. 28:19. *In de Naam des Vaders, en des Zoons.*
- Joh. 5:20. *De Vader heeft de Zoon lief.*
- 2 Joh. 1:3 *Van God de Vader, en van de Heere Jezus Christus, de Zoon des Vaders.*

Vader en Zoon zijn woorden, welke in hun natuur een betrekking op elkaar hebben, en met dat men die woorden hoort, bevat men die met de betrekking, zonder welke men geen begrip van de woorden hebben kan. Met dat men, het woord *Vader* hoort, zo verstaat men daardoor terstond iemand, die een ander naar Zijn beeld heeft voortgebracht, en het woord *Zoon* geeft terstond de gedachte van iemand, die van een ander naar zijn beeld en natuur is voortgebracht, en meteen vat men de grond van die betrekking, welke die twee op elkaar hebben. Omdat dan God Zichzelf eigenlijk en waarlijk onder die benaming van Vader en Zoon als het voorwerp van ons geloof openbaart, en die woorden terstond zodanige betrekking te kennen geven, en als zodanig door een ieder verstaan worden, zo is het dan zeker dat de Vader de Zoon gegeneerd heeft, en dat de Zoon van de Vader gegeneerd is, en dat ze zodanig betrekking op elkaar hebben.

De engelen, Adam en de gelovigen worden ook *zonen Gods* genoemd; die benaming geeft ook terstond die betrekking te kennen, dat zij naar Gods beeld zijn voortgebracht; de eerste twee door schepping, de laatste door wedergeboorte. Maar Christus' Zoonschap is van een andere natuur, welke, met de anderen niet te vergelijken is, in welk opzicht de apostel zegt, Hebr. 1:5, *Tot wie van de engelen heeft Hij ooit gezegd: Gij zijt mijn Zoon, heden heb Ik u gegeneerd?* Christus is Zoon door generatie.

- Hij wordt Exocheen, bij uitnemendheid en verheffing boven alles de *Zoon* genoemd, Hebr. 1:1, 8.
- En verder *de eigen Zoon Gods*, dat alle oneigenlijkheid, die men zou kunnen bedenken, uitsluit. Rom. 8:32, *Die ook zijn eigen Zoon niet gespaard heeft.* Eigen Zoon geeft te kennen door generatie Zoon te zijn, en also Gode even gelijk te zijn. Dit verstonden zelfs de Joden wel. Joh. 5:18. *Maar ook zeide, dat God Zijn Eigen Vader was, Zichzelf Gode even gelijk makende.*
- En, om het nog nader uit te drukken, Hij wordt genoemd: *de eniggeboren Zoon.* Joh. 1:14. *Een heerlijkheid als des Eniggeborenen van de Vader.* Joh. 3:16. *Dat Hij Zijn enig geboren Zoon gegeven heeft.*
- Ook de eerstgeboren Zoon. Kol. 1:15. *Dewelke is het beeld des onaanzienlijken Gods, de eerstgeborene van alle creaturen.*
- En om alle bedenking weg te nemen, Hij is zo de eerstgeboren Zoon, dat Hij van eeuwigheid geboren is. Spr. 8:24. *Ik was geboren, als de afgronden nog niet waren.*

Hieruit besluiten wij dus: Hij is de Zoon des Vaders, oneindig verschillende van engelen en gelovigen. Die Zoon is bij uitnemendheid, de eigen, de eniggeboren, eerstgeboren, de van eeuwigheid geboren Zoon Gods, die heeft in Zijn natuur betrekking op de Vader door een

eeuwige generatie; maar de tweede Persoon is zodanig; dus ik tussen de eerste en tweede Persoon een betrekking, welker fundament is de eeuwige onbegrijpelijke generatie.

XI. Ofschoon het gestelde bewijs ten volle is overtuigende, zo zoeken nochtans de Socinianen en anderen, die het verdorven verstand tot een leidsman nemen, of ze nog niet iets zouden kunnen bedenken, waarmee zij deze waarheid zouden verdonkeren: welker uitvluchten wij in 't kort zullen voorstellen, en de waarheid tegen de beknibbelingen verdedigen.

Uitvlucht 1.

De woorden Vader en Zoon worden van God oneigenlijk gezegd, zodat men in die oneigenlijk van God gezegde spreekwijzen niet moet staan blijven, noch daaruit een Drieheid der Personen met betrekking op Elkaar trekken.

Antwoord.

't Is onwaarheid, dat deze woorden Vader, Zoon, enz. oneigenlijk van God gezegd worden; zij worden op het allernadrukkelijkste eigenlijk van God gezegd. De eerste Persoon is op de allerkrachtigste en eigenlijkste wijze Vader van de tweede Persoon, en de tweede Persoon is op de allerkrachtigste en eigenlijkste wijze Zoon van de eerste Persoon; en het fundament van die betrekking, de eeuwige generatie, is op het allerkrachtigste en eigenlijkste waarheid in Gods natuur; maar de spreekwijze zijn ontleend van menselijke zaken, gelijk het gehele Woord van God geestelijke zaken door spreekwijzen, die van lichamelijke zaken genomen zijn, voorstelt, opdat wij mensjes dezelve beter begrijpen zouden, wetende, dat hetgeen op menselijke wijze gezegd wordt, op een Goddelijke wijze verstaan moet worden. Nu zal niemand zo dwaas zijn, dat Hij daarom alles wat in de Bijbel staat op een oneigenlijke wijze zou willen verstaan hebben. Gode worden lichamelijke ledematen: ogen, oren, mond, handen, enz. toegeschreven. en menselijke aandoeningen en bewegingen worden van God gezegd; wij weten nu, dat de ledematen en de aandoeningen zulke eigenschappen en werkingen in God betekenen, als wij door die leden en aandoeningen vertonen en uitvoeren. Wie zal nu zeggen dat die zaken alle oneigenlijk in God zijn? Dat is een waarheid: zij zijn niet menselijk in God, omdat ze op menselijke wijze van God gezegd worden; maar zij zijn zeker op 't allerkrachtigste en eigenlijkste in God. Zo ook hier; Vader, Zoon, generatie, zijn woorden van menselijke zaken ontleend, en betekenen op 't allerkrachtigst en eigenlijkst die betrekking en de grond van die in God, *op een wijze met Zijn onbegrijpelijke natuur overeenkomende.*

Uitvlucht 2

XII. De tweede Persoon wordt Zoon genoemd, omdat Hij eenswezens met de Vader is.

Antwoord.

- (a) Dat staat nergens in de Bijbel, en daarom zo ras gezegd zo ras verworpen.
- (b) Al heeft een zoon dezelfde natuur met de vader, want anders was hij geen zoon, zo is toch de gelijkheid van naturen met elkaar de grond en de reden niet, waarom iemand zoon genoemd wordt; want dan kan een vader de zoon en de zoon de vader zijn; dan waren broeders vader en zoon van elkaar, ja, dan waren mensen, die in de honderste graad van maagschap niet bij elkaar komen, vader en zoon, want zij hebben alle dezelfde menselijke natuur. Dit is overtuigend bij allen, waaruit dan blijkt, dat deze uitvlucht zelfs geen schijn heeft. Een vader is hij, die iemand naar zijn beeld gegenereerd heeft, en een zoon, die naar het beeld des vaders gegenereerd is; zo ook in deze verborgenheid. Gelijkheid van naturen geeft geen betrekking van Vader en Zoon, maar genereren en gegenereerd te zijn.

Uitvlucht 3

XIII. De tweede Persoon wordt Zoon genoemd, omdat Hij volgens de raad des vredes de menselijke natuur heeft aangenomen, en in het vlees is geopenbaard als het zienlijke Beeld des onzienlijken Gods, om het werk van de verlossing uit te voeren.

Antwoord.

- (a) Als men zegt eerste en tweede Persoon, dan stelt men een betrekking, en dan kan men niet stellen drie coëxistenties, tegelijk-bestaanlijkheden, zonder betrekking op elkaar. En als men een fundament of reden zoekt en stelt, waarom de tweede Persoon Zoon en de eerste Vader genoemd wordt, zo bekent men, dat die woorden Vader, Zoon een betrekking op elkaar te kennen geven: dus kan men ons bewijs uit de in betrekking staande benamingen van Vader en Zoon niet tegenspreken, en men moet toestemmen, dat de Personen geen drie Personen zijn zonder betrekking, maar met relatie en betrekking op elkaar als Vader, Zoon en Heilige Geest; het verschil blijft dan alleen over het fundament en de reden van die betrekking, waarom de eerste Persoon Vader en de tweede Persoon Zoon genoemd wordt. De Schrift zegt wegens de generatie en geboorte; maar men dat niet willende, zo zegt men, de openbaring in het vlees, het aannemen van de menselijke natuur, zonder grond in het Woord.
- (b) Zich te openbaren in het vlees kan de grond van Zoonschap niet zijn; dat maakt de tweede Persoon niet tot een God, noch tot de eniggeboren, eigen, eerstgeboren Zoon Gods; want Hij was al Zoon, Hij was al de eeuwige Zoon des eeuwigen Vaders, Hij was al van eeuwigheid geboren, en zo, aler Hij geopenbaard werd in het vlees. En Hij moest al de Zoon Gods zijn, anders kon Hij als Zoon Gods de menselijke natuur niet aannemen, en zich in het vlees openbaren. Zie dit Spr. 8:24. *Ik was geboren als de afgronden nog niet waren.* Was Hij toen al geboren Zoon, zo is Hij het niet geworden in Zijn menswording. Spr. 30:4 Agur, de zoon van Jake, zich verwonderende over de onbegrijpelijkheid Gods, zegt onder anderen, *hoe is Zijn Naam, en hoe is de Naam Zijns Zoons? zo gij het weet.* Was Hij toen al Zoon, zo is Hij dan geen Zoon geworden door zijn menswording. Doet hierbij Gal. 4:4. *God heeft Zijn Zoon uitgezonden, geworden uit een vrouw.* Is de Zoon gezonden om de menselijke natuur aan te nemen, zo moest Hij al tevoren Zoon zijn, en door het aannemen van de menselijke natuur kon Hij de Zoon Gods niet worden. Als Christus gezegd wordt God geopenbaard in het vlees, dat geeft ontwijfelbaar te kennen, dat Hij tevoren al God was, en dat Hij door de openbaring geen God werd; zo ook als er gezegd wordt, *dat de Zoon geopenbaard is in het vlees, dat de Zoon gezonden is, geworden uit een vrouw,* dat geeft dan ontwijfelbaar te kennen, dat Hij de Zoon Gods vóór de menswording al was, en daarom niet Zoon werd.
- (c) De Heilige Geest heeft Zich ook geopenbaard in de wereld, Matth. 3:16; in de doop van Christus nederdalende als een duif; in de buitengewone uitstorting zo op de Pinksterdag, als daarna in de buitengewone gaven en Hij openbaart zich nog dagelijks in Zijn genadewerkingen. Nu zal niemand zeggen, dat de Heilige Geest daarom de Zoon Gods is; dus is het openbaren in de wereld de grond van het Zoonschap niet. Zegt men de Heilige Geest is geen mens geworden, ik antwoord, dan moet men het openbaren varen laten als een grond van Zoonschap, en men moet alleen zeggen, een van de drie Personen, die onverschillig waren om Vader of Zoon, of Heilige Geest te worden, is Zoon Gods geworden, omdat Hij de menselijke natuur heeft aangenomen. Wie verfoeit zo'n zeggen niet? Geeft dan de menselijke natuur het Zoonschap? Of is Christus menselijke natuur het beeld des onzienlijken Gods? Is Hij geen Zoon Gods van eeuwigheid? Is Hij niet in de gestaltenis Gods? Is Hij niet naar Zijn Goddelijke natuur het uitgedrukte Beeld van des Vaders zelfstandigheid?

Aanhouding 1

XIV. Baren is in de Schrift zoveel als openbaren. Indien nu geboren te worden iemand tot een Zoon maakt, zo maakt dan ook openbaar te worden iemand tot een Zoon. Nu, baren is zoveel als openbaren, gelijk te zien is, Spr. 17:17. *Een broeder wordt in de benauwdheid geboren.* Spr. 27:1. *Gij weet niet, wat de dag baren zal.* Hoogl. 8:5. *Daar heeft ze u met smart voortgebracht, die u gebaard heeft.*

Antwoord.

- (a) Baren en openbaren zijn geen synoniemen, gelijkkluidende woorden, hetzelfde betekenende, zodat men ze omkeren kan. Men kan niet zeggen, al wat geopenbaard wordt, wordt geboren, en al wat geboren wordt, wordt geopenbaard, dat zou de ongerijmdste gevolgen van de wereld uitleveren. Zal men uit twee woorden dezelfde zaak trekken, zo moesten de woorden op gelijke wijze behandeld en omgekeerd kunnen worden; deze woorden nu zodanig niet zijnde, zo kan men daaruit zo'n gevolg niet trekken, als voorgesteld is.
- (b) Omdat een woord op de een plaats oneigenlijk en bij gelijkenis gezegd wordt, daaruit volgt niet, dat het overal in alle plaatsen oneigenlijk genomen moet worden. In deze onderhanden zijnde stof wordt nooit baren en openbaren voor hetzelfde genomen, nooit betekent in deze openbaren baren; dus is deze uitvlucht krachteloos.
- (c) Als openbaar worden door baren uitgedrukt wordt, dan wordt datgene, dat openbaart nooit Vader genoemd, en dat geopenbaard wordt, wordt daarom nooit Zoon genoemd; dus raakt deze uitvlucht niet, omdat men uit het woord openbaren bewijzen wil, dat Christus daarom Zoon genoemd wordt, omdat Hij geopenbaard is. Men moest derhalve niet blotelijk zeggen: *baren wordt voor openbaren genomen*, maar men moest bewijzen, dat iemand daarom vader genoemd wordt, omdat hij geopenbaard heeft, dat iemand daarom zoon genoemd wordt, omdat hij geopenbaard is; en dan zou men eerst tot de zaak komen, of Christus Zoon is, omdat Hij in het vlees geopenbaard is.
- (d) Wat de tekst aangaat, Spr. 17:17. De benauwdheid is geen vader van degene, die zich broederlijk gedraagt, en de getrouwe vriend is geen zoon van de benauwdheid, zo moest het zijn als de uitvlucht enige schijn zou hebben. De zin is: een getrouw vriend, heeft niet alleen lief in voorspoed, maar bijzonder in tegenspoed; die zich in voorspoed gedraagt, als een vriend, die gedraagt zich in tegenspoed als een broeder.

Spr. 27:1. De zin is: *gij weet niet wat u op de dag zal ontmoeten*; hetgeen, dat men ontmoet, is geen zoon van de dag, en de dag geen vader van hetgeen er voorvalt. De dag zegt maar de tijd, en niet de oorzaak.

Hoogl. 8:5. Deze tekst komt hier niet te pas, want baren betekent hier niet openbaren, maar voortbrengen. De kerk als een moeder en de leraren zijn in arbeid en smart, opdat Christus een gestalte hebbe in de harten van de mensen, 't welk geschiedt door de prediking van het evangelie. Daarom draagt de kerk ook de Naam van *moeder*. Gal. 4:26. En de getrouwe leraren worden *vaders* genoemd van degenen, die door hun dienst bekeerd zijn. 1 Kor. 4:15. En de gelovigen worden *kinderen van de kerk* en van de leraren, door wier dienst zij bekeerd zijn, genoemd, Zach. 9:9 Lukas 13:34 Filem. 1:10. Omdat dan wegens de geestelijke teling en het geestelijk baren de kerk een moeder en de gelovigen kinderen van de Kerk zijn, zo is deze plaats tegen de zodanigen, die ze voortbrengen; want zij zegt dat baren, genereren, voortbrengen is, en dat dit het fundament is van de betrekking tussen moeder en kinderen, vader en zonen.

Aanhouding 2

XV. De derde Persoon heeft zijn benaming niet wegens een personele uitgang van de Vader en de Zoon, maar wegens de Goddelijke huishouding in de uitvoering van het werk van de verlossing, in 't welk Hij Zijn Godheid in van de tijd geopenbaard en bewezen heeft. Anders zou men de Persoon van de eerste en tweede door de benaming van Heilige Geest niet kunnen onderscheiden, omdat die ten opzichte van het Goddelijk wezen een Geest en een Heilige Geest zijn. Joh. 4:24; Jes. 6:3; 8 Joh. 12:39-41; Hand. 28:25; Rom. 1:4; 1 Kor. 15:45; Hebr. 9:14. Indien dan nu de derde Persoon *Heilige Geest* genoemd wordt alleen, omdat Hij Zich als God geopenbaard heeft in de bedeling van de genade, zo draagt dan ook de tweede Persoon de Naam van Zoon, omdat Hij geopenbaard is in het vlees.

Antwoord.

- (a) 't Gevolg wordt ontkend. Er is geheel geen samenhang; want van ieder Persoon worden zaken gezegd, die van de andere niet gezegd kunnen worden, geboren te zijn, gezonden te zijn, kunnen van de Vader niet gezegd worden; ook van de Heilige Geest niet gezegd worden geboren te zijn, de Zoon te zenden.
- (b) 't Wordt evenzo ontkend, dat de eerste of tweede Persoon Heilige Geest zijn; nergens, ook niet in de aangehaalde plaatsen wordt de Vader of de Zoon Heilige Geest genoemd. 't Is waar, God is een Geest, en ieder Persoon is heilig, maar in de samenvoeging geschiedt het nooit.
- (c) Als God een *Geest* genoemd wordt, en als de derde Persoon *Heilige Geest* genoemd wordt, dan wordt het woord *Geest* niet in dezelfde zin genomen, gelijk het woord *Geest* veel betekenissen heeft; want het wordt ook gezegd *van de wind, van de ziel des mensen, en van de engelen*. Als God een *Geest* genoemd wordt, dat is negatief, ontkennerwijze te verstaan. Het betekent zo'n *Wezen*, dat in enkelheid, onlichamelijkheid, onzienlijkheid van alle schepselen oneindig onderscheiden is, en 't welk aan ons mensen niet beter kan voorgesteld worden dan door het *Woord Geest*; maar de derde Persoon wordt *Heilige Geest* genoemd wegens *de wijze van uitgaan van de Vader en van de Zoon*, welke ons niet beter dan door een woord van blazen afkomstig, te kennen gegeven kan worden; daarom wordt Hij genoemd: de *Geest Gods*, de *Geest des Heeren*, de *Geest Zijns monds*, en dat ook zonder enige betrekking op het werk van de verlossing. Zie:
 - Gen. 1:2. De *Geest Gods* zweefde op de wateren.
 - Job 33:4. De *Geest Gods* heeft mij gemaakt, en de adem des *Almachtigen* heeft mij levend gemaakt.
 - Psalm 33:6. Door het *Woord des Heeren* zijn de hemelen gemaakt, en door de *Geest zijns monds* al hun heer.

Uit deze teksten blijkt, dat de derde Persoon daarin van de eerste en tweede onderscheiden wordt, dat Hij *Geest* is, en hoewel de eerste en tweede Persoon heilig zijn. dat de derde *Heilige Geest* is. Zie Matth. 28:19; 1 Joh. 5:7. En als Hij naar buiten werkt, zo werkt Hij overeenkomstig zijn natuur door aanblazing. Joh. 3:8; Joh. 20:22. 't Welk dan ziet op Zijn werking, en niet op de betrekking met de Vader en Zoon, noch op de grond van die betrekking, de uitgang.

Uitvlucht 4

XVI. Zoon en Woord, Zoon en Koning Israëls worden met elkaar verwisseld, en voor één en hetzelfde genomen; nu is het bekend dat Woord en Koning Israëls, opzicht hebben op de uitvoering van het Middelaarsambt, en niet op de wijze van bestaan. Zo heeft dan ook het woord Zoon opzicht op het Middelaarsambt, en niet op de wijze van bestaan.

Antwoord.

Het wordt geheel ontkend, dat Zoon en Koning Israëls en Woord en Zoon één en hetzelfde zijn. Zij worden wel van dezelfde Persoon gezegd, maar daarom betekenen zij niet één en hetzelfde; dus is van het een tot het ander geen gevolg. Van Christus worden veel zaken gezegd, en te dien opzichte draagt Hij verscheiden namen, als: *Wonderlijk, Raad, Sterke God, Vrededorst, Vader van de eeuwigheid, Immanuël, Heere onze gerechtigheid*. Wie zal zeggen, dat al die benamingen één en hetzelfde zijn, omdat zij van dezelfde Persoon gezegd worden? Of dan de benaming van de Koning Israëls opzicht heeft op het Middelaarsambt, daaruit volgt dan niet, dat de Naam van Zoon ook daarop opzicht heeft, en nog minder, dat Hij wegens het Middelaarsambt Zoon genoemd wordt. Christus wordt niet Woord genoemd met het Griekse woord *rheema*, maar met het woord LOGOS, dat rede, verstand en wijsheid te kennen geeft, en Christus is de eeuwige en opperste Wijsheid, die van eeuwigheid geboren is, welke de Heere bezat in het beginsel zijns wegs, vóór Zijn werken, Spr. 8:22, enz. En ofschoon Christus *het Woord* genoemd werd wegens de openbaring van het Evangelie, zo is dat niet de reden van zijn Zoonschap, en van de benaming van Zoon, maar een werk van de Zoon, werkende naar de wijze van bestaan.

Uitvlucht 5

XVII. De Naam Zoon betekent de gehele Persoon des Middelaars, uit Goddelijke en menselijke natuur bestaande, en naar beide het Middelaarsambt waarnemende, en niet zijn Godheid alleen; ja, ook Zoon des mensen betekent de gehele Persoon des Middelaars, en niet zijn menselijke natuur. dus wordt Hij Zoon genoemd, niet wegens een eeuwige generatie; maar Hij wordt eigenlijk Gods Zoon, eerstgeboren, eniggeboren Zoon Gods, Spruit, Opgang uit de hoogte, het Beeld des onzienlijken genoemd, wegens zijn wonderbare menswording, woorden, wonderen, hemelvaart, uitstorting des Heiligen Geestes en gehele regering.

Antwoord.

- (a) Dit is het oude zeggen van de Socinianen, en 't is vreemd, dat degenen, die niet Sociniaans willen zijn, zich met Sociniaanse bewijzen moeten behelpen; zover wordt men vervoerd door zijn vooroordelen. Is men met hen niet eens, waarom voert men dan zulke redenen, die aan allen niet anders kunnen geven dan de bedenking, dat men in de grond met hen eens is, of moet worden?
- (b) De Godheid is de gehele Persoon; de menselijke natuur is noch de Persoon, noch een gedeelte des Persoons, maar is alleen in de Persoon des Zoons Gods aangenomen. De tweede Persoon was al voor het aannemen van de menselijke natuur, ja, al van eeuwigheid eeuwige Zoon des eeuwigen Vaders, gelijk boven bewezen is; dus is Hij niet de Zoon Gods door de wonderbare ontvangenis, enz. Die alle zijn bewijzen, dat Hij de Zoon Gods was, maar niet de grond en de reden, waarom Hij Zoon van God is en genoemd wordt, gelijk de apostel het uitdrukt: Rom. 1:4. *Die krachtelijk bewezen is te zijn de Zoon van God, naar de Geest van de heiligmaking, uit de opstanding der doden.*
- (c) In Christus zijn twee naturen, Goddelijke en menselijke; beider namen, eigenschappen en werkingen worden van dezelfde Persoon gezegd, welke de Persoon toekomen, sommige naar zijn Goddelijke, sommige naar zijn menselijke natuur. Dus wordt Christus, Lukas 1:32, gezegd Zone des Allerhoogsten en Zoon van David, 't eerste naar zijn Goddelijke, het

tweede naar zijn menselijke natuur. De eeuwige Zoon des eeuwigen Vaders heeft de menselijke natuur aangenomen; heeft de Zoon van God de menselijke natuur aangenomen, zo was Hij zeker al tevoren Zoon Gods, en werd geen Zoon, omdat Hij de menselijke natuur aannam. Omdat Hij de Zoon des mensen is, daarom is Hij niet de Zoon Gods, en omdat Hij de Zoon van God is, daarom wordt Hij niet de Zoon des mensen genoemd. Die woorden zijn niet onverschillig: Zoon Gods en Zoon des mensen zijn niet één en hetzelfde, al worden ze van één en dezelfde Persoon gezegd; maar Hij is de Zoon Gods naar zijn Goddelijke natuur alleen wegens de eeuwige generatie, als bewezen is; en Hij is de Zoon des mensen alleen naar zijn menselijke natuur, omdat Hij uit het zaad van de vrouw geboren is.

Uitvlucht 6

XVIII Matth. 3:17. *Deze is Mijn Zoon, Mijn Geliefde, in dewelke Ik Mijn welbehagen heb.* Matth. 17:5 wordt daarbij gevoegd: *Hoort Hem.* Hier wordt gesproken van de gehele Persoon des Middelaars, God en Mens, in die en in Zijn offerande heeft God de Vader Zijn welbehagen, en die moet men als Profeet en Koning horen en gehoorzamen. Deze nu als zodanig aangemerkt, wordt genoemd en is de Zoon van God.

Antwoord.

Dit alles stemmen wij gaarne toe, maar het raakt het verschil niet. Het verschil is, of de tweede Persoon van de Godheid daarom Zoon van God genoemd wordt, omdat God Hem als God en Mens, als Middelaar bemint, en in zijn offerande behagen heeft, en men Hem als Profeet en Koning gehoorzamen moet. Dit is het, dat wij ontkennen. De tekst is geheel geen bewijs; die spreekt niet één woord van de grond en reden, waarom Christus Zoon genoemd wordt, maar alleen dat de Vader Hem Zoon noemt; en Hij noemt Hem Zoon, omdat Hij was de eeuwige Zoon des eeuwigen Vaders door de eeuwige generatie. Het woord: *Hoort Hem,* zegt niet, dat Christus daarom de Zoon Gods is, dat is te verre mis. En ook is de grond van gehoorzaamheid aan Hem niet zijn menselijke natuur, ook niet zijn Middelaarsambt, maar alleen zijn Godheid, naar welke Hij alleen is Zoon Gods, schoon verenigd met de menselijke natuur.

Uitvlucht 7

XIX. Het voornaamste oogmerk, waarom de Naam Zoon van God aan Christus dikwijls in de Schrift gegeven wordt, is om te leren, *dat Jezus is de Christus, de Zoon van God; en opdat gij gelovende, het leven hebt in Zijn Naam;* Joh. 20:31. Zodat daaruit, dat Hij zo dikwijls Zoon Gods genoemd wordt, te willen besluiten, dat Hij eigenlijk geboren is, vergeefs is.

Antwoord.

Dat klem! 't Oogmerk van de Schrift, dat Christus Zoon van God genoemd wordt, *is te leren, dat Jezus is de Christus,* enz. Indien daar stond, dat Jezus de Zoon van God is, omdat Hij de menselijke natuur heeft aangenomen, dan zou het wat gelijken, maar nu staat er alleen, dat Jezus is de Christus, de Zoon van God, wiens Zoonschap tot een grond heeft de eeuwig generatie, en niet de menswording, gelijk boven is bewezen; en daarom is het niet vergeefs, maar gewis en onweerlegbaar uit de benaming *van Zoon, eniggeboren Zoon, eigen Zoon, eerstgeboren Zoon van God,* te besluiten, dat Hij niet op een lichamelijke wijze, maar eigenlijk op een wijze met Gods natuur overeenkomende, geboren is.

Hij is de eeuwige Zoon van de eeuwige Vader, daarom wordt Hij zo dikwijls in de Schrift *Zoon* genoemd, en al werd het maar ééns in de Bijbel gevonden, 't was ons genoeg om te geloven, dat Jezus is de Christus, de Zoon van God, en dat wij gelovende, het eeuwige leven zullen hebben in

zijn naam. De gedurige herhaling moest de tegensprekers overtuigen, verschrikken en van tegenspreken afhouden.

Bewijs 5. Uit teksten die de generatie openbaren.

XX. Tot hiertoe hebben wij uit de benaming Zoon, *Mijn Zoon, eigen Zoon, geboren, eniggeboren, eerstgeboren Zoon* bewezen, dat de tweede Persoon van eeuwigheid, opzicht en betrekking had op de eerste Persoon, als Zoon en Vader, en dat Hij is de eeuwige Zoon des eeuwigen Vaders.

Nu gaan wij over tot het **tweede bewijs**, genomen van het fundament van de betrekking, de reden en grond, waardoor en waarom de tweede Persoon is de *eeuwige Zoon*, waarvan de Schrift zegt, dat het is *de eeuwige generatie*.

Dit zullen wij tonen uit verscheiden plaatsen van de Heilige Schrift, die wij ieder op zichzelf zullen voorstellen, en van de uitvluchten zuiveren.

A. Psalm 2:7. *Gij zijt mijn Zoon, heden heb Ik U gegeneerd.*

De eerste Persoon spreekt hier tot de tweede, die noemende Zijn Zoon, dat insluit, dat de eerste is de Vader van de tweede. Hierbij wordt het fundament gesteld, waarom de eerste Persoon Vader, en de tweede Zoon is, in die woorden: *Ik heb U gegeneerd*. 't Is dan klaar, dat de tweede Persoon niet genoemd wordt Zoon, omdat Hij hetzelfde wezen heeft met de eerste zonder verdere betrekking, waarvan boven in Uitvlucht 2 gesproken is.

't Is mede hieruit vast en zeker, dat de tweede Persoon niet is Zoon, en de eerste Persoon Vader, omdat de tweede Persoon de menselijke natuur heeft aangenomen: omdat de eerste Persoon de tweede zo niet gegeneerd heeft; Hij was tevoren al de tweede Persoon, en de tweede Persoon was tevoren, ja van eeuwigheid al Zoon. Zie boven Uitvlucht 3.

Daarbij in de menswording is de menselijke natuur van Christus geformeerd, en niet de Goddelijke, zodat dan de menselijke natuur, en niet de Goddelijke zou zijn Zoon van God, en genereren zou dan betekenen niet een Persoon naar Zijn beeld voort te brengen, maar een natuur, oneindig verschillende van de natuur des Vaders, te telen of voort te brengen, 't welk de ongerijmdheid zelf is.

't Is uit deze tekst ook klaarblijkelijk, dat men die twee stellingen, dat de tweede Persoon Zoon zou zijn, omdat Hij eens wezens is met de Eerste, of dat Hij Zoon zou zijn, omdat Hij de menselijke natuur heeft aangenomen; 't is klaarblijkelijk, zeg ik, dat men die twee stellingen niet ineen kan smelten; want 't zijn tegenstrijdige stellingen, en uit twee onwaarheden kan men geen ene waarheid maken.

Deze tekst spreekt van de Eerste en tweede Persoon, en zegt dat tussen Die, een betrekking is van Vader en Zoon, en dat het fundament is de generatie; die doet de eerste Vader zijn, zoals de tweede Zoon is, en die doet de tweede Persoon Zoon zijn, zoals de eerste Vader is. Men heeft gedurig in de mond de woorden van Paulus 1 Tim. 3:16, *God is geopenbaard in het vlees*; en men wil stilzwijgende het doen doorgaan, alsof het zo veel te zeggen was als Zoon Gods; maar men durft die woorden niet verklaren en op zijn gevoelens toepassen, omdat het dan onklaar zou opkomen. Want, *God is geopenbaard in het vlees*, is niet te zeggen Zoon Gods, maar het zegt, dat Hij, die van eeuwigheid God was, de menselijke natuur in enigheid Zijns Persoons heeft aangenomen, zonder de allerminste uitdrukking van de betrekking, die er is tussen de Vader en de Zoon, en van de grond van de betrekking, welke de tekst duidelijk zegt de generatie te zijn.

Waarom gebruikt men niet de woorden van Paulus? Gal. 4:4, *God heeft Zijn Zoon uitgezonden, geworden uit een vrouw*. Daar wordt de betrekking uitgedrukt, en ook gesproken van de Goddelijke en menselijke natuur van Christus, en van de menswording; maar men ziet, dat die tekst verder gaat dan men wil zijn, dat die plaats te kennen geeft, dat Christus al Zoon was, eer

Hij gezonden werd, en werd uit een vrouw, en dat Hij door aanneming van de menselijke natuur niet Zoon werd.

De tweede Persoon is dan Zoon, omdat Hij gegeneerd is van de eerste. Hier moet men van het menselijke opklimmen tot het Goddelijke, en het aanmerken op een Gode betamelijke en voor ons onbegrijpelijke wijze, gelovende, dat de eerste Persoon de tweede heeft voortgebracht op een wijze, die allerklaarst door generatie wordt uitgedrukt. Verre zij dan hier de gedachte aan hetgeen in het menselijke plaats heeft; hier is geen tijd van eerst of laatst; hier is geen overgang van niet zijn tot zijn, hier is geen afhankelijkheid, maar hier is eeuwigheid, hier is evengelijkheid, hier is bestaan en in-bestaan; het bestaan des Zoons van de Vader is in Gods natuur, en behoort tot de volmaaktheid des Wezens en Personen.

Uitvlucht

XXL Door genereren wordt hier niet verstaan een eeuwige generatie, maar het mensworden; want deze generatie zou in een zekere tijd geschieden, namelijk heden, dat nooit eeuwigheid betekent.

Antwoord.

- (a) Nooit wordt de menswording generatie genoemd, en genereren kan hier mens worden niet betekenen; want dan zou de eerste Persoon Vader zijn, en Vader genoemd worden van de menselijke natuur, en de menselijke natuur zou Zoon zijn van de eerste Persoon, het Beeld Gods, het uitgedrukte Beeld van des Vaders zelfstandigheid, dat ongerijmd en meteen afkeer verwerpelijk is.
- (b) De generatie hier vermeld is van eeuwigheid, waardoor de eerste Persoon is Vader van de tweede, en de tweede de Zoon van de eerste, omdat de tweede Zoon is van eeuwigheid, en geboren vóór de schepping van de wereld, Spr. 8:24 vóór welke niet dan eeuwigheid is; deszelfs uitgangen zijn vanouds en van de dagen van de eeuwigheid. Micha 5:1 Is de tweede Persoon, die hier Zoon genoemd wordt, van eeuwigheid Zoon, zo is de generatie ook van eeuwigheid; en verder is de generatie van eeuwigheid, zo betekent het woord heden ook eeuwigheid.
- (c) Men zegt het betekent nergens *eeuwigheid*. Ik antwoord, genereren betekent nooit de menselijke natuur aannemen, en evenwel wil men het hier zo verstaan. Laat getoond worden, dat heden geen eeuwigheid betekenen kan, gelijk ik getoond heb, dat genereren niet kan betekenen de menselijke natuur aannemen. Ofschoon dan heden nergens anders eeuwigheid betekende, als het maar op deze ene plaats eeuwigheid betekent, zo is het genoeg. Ja, ik sta toe, als heden van mensen gezegd wordt, dat het dan een zekeren tijd betekent, omdat de mensen in de tijd zijn; maar als heden van God, die met geen tijd afgemeten wordt, gezegd wordt: *heden heb Ik U gegeneerd*, zo moet het verstaan worden naar de natuur Gods, bij wie alles tegelijk tegenwoordig is, en bij wie duizend jaren zijn als de dag van gisteren. Psalm 90:4 *Bij God is een gedurig heden*. Deze Zoon van eeuwigheid gegeneerd, is verordineerd en gezonden tot Koning over Sion; aan Hem zijn de Heidenen gegeven tot een erfdeel; deze Zoon zou des Heeren volk regeren, en de vijanden straffen; deze Zoon moet men eren, vrezen, met ootmoed en liefde kussen. Omdat Hij de Zoon was, werd Hem dit alles toegelegd; maar Hij werd geen Zoon, omdat Hij die zaken ontvangen had.

XXII. B. Spr. 8:22-25. *De HEERE bezat Mij in het beginsel zijns wegs, vóór Zijn werken, van toen aan. Ik ben van eeuwigheid af gezalfd geweest, van de aanvang, van de oudheden van de aarde aan. Ik was geboren, als de afgronden nog niet waren; als nog geen fonteinen waren, zwaar van water. Ameer de bergen ingeest waren, vóór de heuvelen was Ik geboren.*

Dat hier door de Heere de eerste Persoon, en door het woord Ik, Mij de tweede Persoon, die in dit hoofdstuk *de Wijsheid* genoemd wordt, verstaan wordt, is buiten verschil, daarom niet nodig te tonen.

De tweede Persoon zegt van de Eersten, dat Die Hem bezat, en Hij zegt van Zichzelf, dat Hij gezalfd, dat Hij geboren was. 't Is onbetwistelijk, dat er dan een relatie of betrekking op elkaar was; de grond van de betrekking was eigen aan de Vader en Zoon, te zijn door geboorte. *De Heere bezat Mij, Ik was geboren.* Bezitten; Hebr. kanani, *bezat Mij.* Dit betekent niet verordenen noch hier, noch elders, maar het betekent altijd eigendom aan iets te hebben, iets bezitten als eigen, bekomen, kopen, krijgen, verwerven, Hiervandaan komt het woord bezitten; de eerste Persoon wordt hier gezegd de Tweede te bezitten, eigendom aan Hem te hebben. Deze eigendom was van eeuwigheid, in 't beginsel Zijns wegs, vóór Zijn werken.

De bedenking nu is, op welke wijze de eerste Persoon eigendom aan de Tweede heeft. De tekst zelf beantwoordt het met het woord: *Ik was geboren.* Het eigendom was door geboorte, te welke opzicht de tweede Persoon genoemd wordt de eigen Zoon Gods, de eerstgeboren Zoon, de eniggeboren Zoon, gelijk ook dit woord *kana*, verkrijgen door geboorte betekent. Gen. 4:1. Eva, als zij Kaïn gebaard had, zei: *Ik heb een man van de Heere verkregen.* De eerste Persoon bezat de Tweede door geboorte. De Tweede zegt: *Ik was geboren, en dat niet in der tijd;* maar de tekst zegt uitdrukkelijk, *vóór Zijn werken, als de afgronden nog niet waren,* enz. Dit is overtuigend en onweersprekelijk. Men kan niet zeggen, dat geboren te zijn zoveel is als geopenbaard te zijn in het vlees; want de geboorte was van eeuwigheid, en de openbaring in het vlees eerst omtrent vier duizend jaar na de schepping. Men kan ook niet zeggen, dat bezitten en geboren te zijn *verordenen* betekent; want die woorden betekenen dat noch in hun natuur, noch door het gebruik; en daarbij, verordenen geeft geen eigendom, maar stelt eigendom vooruit. Zal men iemand tot een zaak verordenen, men moet eerst eigendom aan de persoon hebben.

De tweede Persoon, van de Vader van eeuwigheid in eigendom bezeten door geboorte, wordt gezegd van eeuwigheid gezalfd te zijn, dat is, verordineerd tot het Middelaarsambt in de raad des vredes, in welke ieder Persoon volgens Zijn natuur, wijze van bestaan, en wijze van werking opzicht heeft op het verordenen van de Zoon, en het werk van de verlossing door Hem. Ieder Persoon krijgt de betrekking, en de betrekkelijke namen, Vader, Zoon en Heilige Geest, niet omdat zij opzicht hebben op het werk van de verlossing, maar omdat die betrekking van de Personen op elkaar en haar grond, namelijk, geboorte en uitgang in de natuur Gods is, en omdat dit Gods natuur is; daarom heeft ieder Persoon opzicht op het werk van de verlossing. De Schrift, sprekende van deze of geen zaken, mengt dikwijls het werk van de verlossing daartussen in, en 't is bekend, dat daarom alles, wat in dat hoofdstuk staat, niet moet getrokken worden tot het werk van de verlossing, maar dat die zaken zonder betrekking op hetzelfde gezegd, ook zonder die betrekking verstaan moeten worden. Zo ook hier; hier wordt gesproken van de betrekking en de relatie van de eerste en de tweede Persoon op elkaar, welker grond gezegd wordt te zijn *geboorte*; hierbij voegt de Heilige Geest, in hoedanig opzicht de Personen door zulke grond betrekking op elkaar en op het werk van de verlossing hebben, namelijk, dat de eerste Persoon, de Tweede bezittende door geboorte, de Tweede gezalfd, dat is, verordineerd heeft om Borg en Middelaar te zijn.

XXIII. C. Micha 5:1. *Uit u zal Mij voortkomen, die een Heerser zal zijn in Israël, en Wiens uitgangen zijn vanouds, van de dagen der eeuwigheid.*

Dat hier van de Heere Jezus gesproken wordt, is ontwijfelbaar uit Matth. 2:6. Van deze worden twee uitgangen of voortkomsten gezegd; een, die uit Bethlehem zou zijn door de geboorte uit Maria naar zijn menselijke natuur, en de andere vanouds en van de dagen van de eeuwigheid naar zijn Goddelijke natuur. Beide uitgangen worden in 't Hebr. door hetzelfde woord *jaza*

uitgedrukt; dit woord betekent: uitgaan door geboorte, Gen. 46:26. Al de zielen die met Jakob in Egypte kwamen, uit zijn heup Jozuaeë gesproten. Zie ook Gen. 15:4; Gen. 17:6; Gen. 35:11, en zeer veel andere teksten. Bijzonder wordt ook van de Messias gezegd, 2 Sam. 7:12 Jes. 11:1, en andere plaatsen; gelijk de Messias, naar Zijn menselijke natuur, door geboorte uit Bethlehem door Maria is voortgekomen in der tijd, zo was Zijn uitgang door geboorte naar de Goddelijke natuur van eeuwigheid; hetzelfde woord en in dezelfde vergelijking, heeft ook dezelfde zin.

Dit onderscheid alleen is er, dat de eeuwige uitgang in het meervoud wordt voorgesteld, dat naar de Hebreeuwse stijl een uitgang bij uitnemendheid, en alles overtreffende, betekent, gelijk de eeuwige geboorte des Zoons onvergelykbaar en onbegrijpelijk is. Hier kan men niet lopen tot een coëxistentie, hier kan men niet lopen naar de menswording, hier kan men niet lopen tot de verordining; want hier is een uitgang, een voortkomen door geboorte, een uitgang van eeuwigheid, een dadelijke uitgang; dus blijft het onwrikbaar, dat de Zoon van eeuwigheid van de Vader is genereerd.

XXIV. D. Joh. 5:26. *Gelijk de Vader het leven heeft in Zichzelf, alzo heeft Hij ook de Zoon gegeven, het leven te hebben in Zichzelf.*

Hier wordt gesproken van de eerste en van de tweede Persoon van het Goddelijke Wezen. De een wordt Vader, de ander Zoon genoemd, en te dien opzichte zijn Zij in betrekking op elkaar. De Vader wordt gezegd het leven te hebben in Zichzelf. Leven is de algenoegzame werkzaamheid, de enkele daadwerkende kracht. Dit leven heeft de Vader in Zichzelf, Hij heeft het van niemand ontvangen, Hij is zelf de Fontein van dat leven; gelijk Hij van Zichzelf is, zo leeft Hij ook van Zichzelf. Hij is de levende God, gelijk Hij dikwijls in de Schrift genoemd wordt.

De Zoon wordt ook gezegd *het leven te hebben in Zichzelf*; Hij heeft datzelfde leven, niet een ander, niet een gelijk, maar hetzelfde leven, dezelfde algenoegzame werkzaamheid, dezelfde enkele daadwerkende kracht, en gelijk de Vader dat heeft in Zichzelf, zo heeft de Zoon het ook in Zichzelf. Zij zijn even gelijk, hetzelfde leven is in beiden, gelijk de Vader het leven heeft in Zichzelf, zo ook de Zoon, daarin zijn ze gelijk; maar het onderscheid is in de wijze: de Vader het leven hebbende in Zichzelf, heeft de Zoon gegeven het leven ingelijks in Zichzelf te hebben, op een wijze met Gods eeuwige natuur overeenkomende, zonder tijd, zonder overgang van niets tot iets; waaruit dan blijkt, dat de Zoon zijn bestaan heeft van de Vader, en dat dit de grond is van Vader te zijn en Zoon te zijn.

Uitvlucht

Het leven wordt hier niet subjectief aangemerkt, voor zoveel het in God is, maar oorzakelijk, als gevende het zalige leven aan de uitverkorenen; de Vader kan zalig maken, die Hij wil, en Hij heeft de Zoon als Middelaar, als God en mens, ook die kracht gegeven, om zalig en geestelijk levend te maken, die Hij wil. Dat het zo verstaan moet worden, blijkt uit de omstandigheid van de tekst.

Antwoord.

- (a) Dat is allereerst zeker, dat het leven in de Zoon niet anders kan aangemerkt worden dan het leven in de Vader; daarin zijn zij gelijk, dat zij beiden hetzelfde leven, en beiden in Zichzelf hebben.
- (b) De Zoon is Middelaar, heeft de menselijke natuur aangenomen. Hij die Middelaar is, heeft het leven in Zichzelf, dat is een zekere waarheid; maar dat Christus als Middelaar, voor zoveel Hij Middelaar is, of omdat Hij Middelaar is, het leven in Zichzelf te hebben, van de Vader ontvangen heeft, dat ontkennen wij geheel.
- (c) Indien de eerste en de tweede Persoon van de Godheid *de coëxistenties*, samenbestaanlijkheden zijn zonder betrekking op elkaar, zo zal men zeggen, dat de ene

Persoon zowel het leven heeft in Zichzelf als de andere, en dat de tweede Persoon, toen Hij de menselijke natuur aannam, het leven in Zichzelf bezat. Derhalve dan kon Hij als Middelaar van niemand ontvangen het leven te hebben in Zichzelf, want Hij had hetzelfde alreeds, en omdat de tweede Persoon het leven in Zichzelf had, daarom kon Hij Middelaar zijn. De Vader heeft het leven in Zichzelf niet als Middelaar, om door lijden en sterven het leven aan de uitverkorenen mede te delen, zo dan ook de Zoon niet; want Zij hebben beiden datzelfde leven, en in Zichzelf. Zoals de Vader het heeft, heeft de Zoon het ook, en zoals de Vader het niet heeft, heeft de Zoon het ook niet.

- (d) Zal iemand een oorzaak zijn van leven in een ander, zo moet hij subjectief in zichzelf eerst leven hebben. Uit de gevolgen blijkt, hoedanig de oorzaak is; *maakt nu de Vader levend, maakt de Zoon levend*, zo hebben Zij beiden het leven in Zichzelf, dat is de kracht van de redenering van Christus in dit hoofdstuk. Christus toont, dat de Vader het leven heeft in Zichzelf, omdat Hij aan anderen lichamelijk en geestelijk leven geeft, en toont ook daaruit, omdat Hij lichamelijk en geestelijk leven aan anderen geeft, dat Hij dan ook het leven heeft in Zichzelf; en Hij voegt daarbij, hoe Hij als God het leven in Zichzelf heeft, namelijk, dat de Vader het Hem gegeven heeft, en dat de Vader Hem, als de Zoon het leven in Zichzelf hebbende, en alzo bekwaam zijnde om Middelaar te zijn, gezonden heeft, om door uitvoering van het Middelaarsambt, de Vader, Zichzelf en de Heilige Geest in staat te stellen, om het leven aan de dode en doodwaardige zondaren te geven.

XXV. E. Hebr. 1:3. *Dewelke alzo Hij is het afschijnsel van Zijn heerlijkheid, en het uitgedrukte Beeld van zijn zelfstandigheid.*

In dit hoofdstuk is de apostel bezig met de Godheid van Christus te tonen, en dat Hij is de Zoon van God op een onbedenklijk heerlijker wijze dan zelfs de heerlijkste schepselen, de engelen; tot wie van die heeft Hij ooit gezegd, *gij zijt Mijn Zoon?* Hij had hen wel *zonen Gods* genoemd, gelijk ook de wedergeborenen, maar niemand van die was zoon door generatie, maar deze alleen was Zoon door generatie, vs. 5. *Gij zijt mijn Zoon, heden heb Ik U gegeneerd.* Dit geven ook de twee uitdrukkingen te kennen: *Afschijnsel van Zijn heerlijkheid, uitgedrukte beeld van zijn zelfstandigheid.*

Dat kan van niemand gezegd worden dan van die, welke van nature Zoon is. De menselijke natuur van Christus is het niet; want tussen die en God, de eerste Persoon, is geen gelijkenis, als boven is, getoond. Naar zijn Goddelijke natuur wil men, dat Hij het ook niet is, die aanmerkende als een Persoon op Zichzelf en van Zichzelf bestaande, zonder betrekking en zonder generatie, waaruit dan volgt, dat de tweede Persoon verenigd met de menselijke natuur het ook niet is; want dat in geen van beiden is, kan ook niet zijn in de vereniging; ja, daaruit volgde dan, dat de tweede Persoon, Zich openbarende in het vlees, een afschijnsel was van Zijn eigen heerlijkheid, en een uitgedrukt beeld van Zijn eigen zelfstandigheid, als Zichzelf zodanig in de wereld vertonende; maar nu is de Zoon het van des Vaders heerlijkheid en zelfstandigheid; dus is Hij het immers naar zijn Goddelijke natuur.

De Zoon komt hier voor in betrekking met de Vader, welke uitgedrukt wordt,

- eerst door te zijn *een afschijnsel van des Vaders heerlijkheid.* Afschijnsel is een glans, die van een licht voortkomt. De Vader is een ontoegankelijk licht; de Zoon, in opzicht van zijn zelfstandigheid, komt van eeuwigheid voort uit dat licht, en *is licht uit licht*, gelijk de Kerkvergadering van Nicéa, gehouden in het jaar 325, het zeer wél heeft uitgedrukt.
- Daarna wordt de betrekking uitgedrukt door te zijn *het uitgedrukte Beeld van des Vaders zelfstandigheid.* Zelfstandigheid, Grieks hupostasis, als het van een verstandige gezegd wordt, is zoveel als persoon; zodat hier niet gesproken wordt van het Goddelijk Wezen, maar van de eerste Persoon; van de Persoon des Vaders wordt de Zoon gezegd te zijn het uitgedrukte

Beeld. De mensen genereren zonen naar hun beeld. Een zoon is een uitgedrukt beeld van zijn vader. Alle menselijkheid weggenomen zijnde, zo is de tweede Persoon gegenereerd van de eerste, daar vandaan komt de betrekking, en betrekkelijke benaming, Vader, Zoon, en daardoor is de Zoon, het uitgedrukte Beeld des Vaders. Een uitgedrukt Beeld van de Vader te zijn, is de Zoon te zijn van nature, door de eeuwige generatie, te welke opzichte de Heere Jezus genoemd wordt, *het Beeld Gods, 2 Kor. 4:4. Het Beeld des onzienlijken Gods, Kol. 1:15.*

Dus hebben wij vertoond deze grote verborgenheid, die God in Zijn Woord heeft geopenbaard, en altijd van de kerk is gekend, erkend, geloofd, beleden en standvastig verdedigd. En zij zal zo in de kerk altijd beleden en verdedigd worden, in spijt van allen, die het leed is.

De derde Persoon is de Heilige Geest.

XXVI. Dusver hebben wij gesproken van de Godheid des Vaders en des Zoons, en van de betrekking op Elkaar. Nu zullen wij overgaan tot het beschouwen van de Derde Persoon, die ons in het Woord voorkomt onder de benaming van HEILIGE GEEST. Van deze zullen wij zien:

1. De Naam.
2. Dat die een Persoon is.
3. Dat die de waarachtige God en een Goddelijk Persoon is.
4. De betrekking, die daar is tussen deze en de andere Goddelijke Personen, en de grondslag van deze betrekking, welke is de uitgang van de Vader en van de Zoon.

De derde Persoon wordt in de Schrift genoemd Heilige Geest, Hebr. רוח Ruach, Grieks pneuma. Met dit woord worden verscheiden genoemd, als:

- de wind, Joh. 3:8.
- Engelen, Hebr. 1:14.
- Des mensen ziel, Pre 12:7.
- En haar bewegingen. Gal. 6:1.
- En om de geestelijke natuur Gods uit te drukken, zo is er geen gepaster woord voor ons dan het woord Geest.
- Soms wordt dit woord *Wezenlijk* genomen, en betekent de Godheid, het Goddelijke Wezen, bestaande in drie Personen. Joh. 4:24. *God is een Geest.*
- Soms wordt het genomen persoonlijk, zo wordt het gezegd van de Zoon. 1 Kor. 15:45. *De laatste Adam tot een levendmakende Geest.*
- En bijzonder dikwijls wordt de derde Persoon zo genoemd. Matth. 28:19 1 Joh. 5:7.
- Soms betekent het woord Geest de werking des Heiligen Geestes. Hand. 10:44, 45. *De Heilige Geest viel op allen, die het Woord hoorden ... Dat de gave des Heiligen Geestes ook op de Heidenen uitgestort werd.*

Wij spreken van de derde Persoon van het Goddelijke Wezen, onder de benaming niet alleen van Geest, maar van *Heilige Geest*, ons in het Woord voorkomende.

Geest wordt de derde Persoon genoemd:

- (a) Wegens de personele eigenschap, de uitgang van de derde Persoon van de Vader en de Zoon, welke ons niet klaarder kan voorgesteld worden dan door het woord Geest, dat van blazen afkomt, daarom wordt Hij genoemd *de Adem des Almachtigen*. Job 33:4. *De Geest Zijns monds*. Psalm 33:6.
- (b) Wegens zijn wijze van werking, welke geschiedt als bij wijze van aanblazing, dat te kennen gegeven wordt door het bijgaande teken van wind en aanblazing. Toen de apostelen op de Pinksterdag vervuld werden met de Heilige Geest, werd het gehele huis vervuld met een geluid, gelijk als van een geweldig gedrevenen wind, Hand. 2:2, 4. *Toen de Heere Jezus hun de belofte van de Heilige Geest gaf, blies Hij op hen*, Joh. 20:22.
- (c) Wegens het gevolg, makende de zijnen vlug en vaardig tot de dienst Gods. Psalm 104:4. *Hij maakt Zijn engelen geesten, zijn dienaars tot een vlamvend vuur*. Joh. 3:8. *De wind blaast waarheen hij wil, ... alzo is een ieder, die uit de Geest geboren is*.

Heilige Geest wordt Hij genoemd, niet omdat Hij heiliger is dan de Vader en de Zoon. Jesaja roept *driemaal heilig* uit van de drie Personen van het Goddelijke Wezen. Jes. 6:3. Maar:

- (a) wegens zijn wijze van bestaan door de uitgang van de Vader en de Zoon, waarvan Hij genoemd wordt, en waardoor Hij van de Vader en de Zoon is. Als de drie Personen bij elkaar gesteld worden, dan wordt de eerste van Zijn Personele eigenschap Vader genoemd, de Tweede Persoon mede van Zijn Personele eigenschap Zoon; dus ook de Derde Persoon van zijn Personele eigenschap Heilige Geest. En omdat de wijze van werken volgt de wijze van bestaan, zo komen Zij ons ook in de uitvoering van het werk van de verlossing onder die benaming voor.
- (b) Wegens Zijn werking in de uitverkorenen. Rom. 15:16. *Geheiligd door de Heilige Geest*. 2 Thess. 2:13. *In heiligmaking des Geestes*.

Is een zelfstandigheid, een Persoon.

XXVII. De Heilige Geest is niet een goede beweging in de mens, of enige genadegift, maar is een Persoon. Want de Heilige Geest worden zulke hoedanigheden en werkingen toegeschreven, welke een persoon alleen eigen zijn. Als:

1. Verstand.

1 Kor. 2:10, 11. *Want de Geest onderzoekt alle dingen, ook de diepten Gods. Want wie van de mensen weet hetgeen des mensen is, dan de geest des mensen, die in hem is? alzo weet ook niemand hetgeen Gods is, dan de Geest Gods*. Hier is een vergelijking tussen de geest des mensen en de Geest Gods: beiden wordt wetenschap toegeschreven, de een van dingen, die in de mens zijn, de ander van dingen, die in God zijn; de mensen, die des Geestes Gods deelachtig zijn, worden onderscheiden van de Geest, Die in hen is. 2 Petrus 1:11. *Onderzoekende op welke of hoedanigen tijd de Geest van Christus, Die in hen was, beduidde*, enz. Een geestelijk mens wordt dan, 1 Kor. 2:11, niet gezegd te onderzoeken en te weten wat in God is, maar de Geest Gods, in tegenstelling van de geest des mensen.

2. Wil.

1 Kor. 12:11. *Doch deze dingen alle werkt de een en dezelfde Geest, delende aan een ieder in het bijzonder, gelijkerwijs Hij wil*. Behalve dat de Heilige Geest van de gaven onderscheiden wordt, zo wordt Hij gezegd in het uitdelen van de gaven soeverein te zijn, aan niemand verbonden te zijn, maar daarin te handelen naar Zijn vrij welbehagen.

3. Werken.

De wereld te scheppen. Psalm 33:6; Gen. 1:2. *Wederbaren en levend te maken,* Joh. 3:6 Gal. 5:25. *Dienaren te zenden,* Hand. 13:2. Als aan zaken iets toegeschreven wordt, dat aan personen eigen is, dat geschiedt op een bij allen bekende sierlijkheid, en het doet zich ten eerste op, dat het geen oorzaken zijn, maar middelen, waardoor een persoon werkt; nu, als de Heilige Geest gezegd wordt het een en 't ander te werken, zo komt Hij ten eerste voor als de eerste oorzaak, die zelf in Zijn werk middelen gebruikt.

4. Te verschijnen in een lichamelijk teken van tegenwoordigheid, te kennen gevende de hoedanigheid van Zijn werking, zo in de Doop van Christus, Matth. 3:16, als op de Pinksterdag, Hand. 2:1-4. Een zelfstandigheid vertoont zich door toevallen, (werkzaamheid) maar toevallen kunnen zich niet vertonen door zelfstandigheden.

5. De Heilige Geest wordt uitdrukkelijk van de gaven onderscheiden, als de oorzaak van het gevolg. 1 Kor. 12:4, 8. *Er is verscheidenheid van de gaven, doch het is dezelfde Geest. Deze wordt door de Geest gegeven het woord der wijsheid,* enz. Zo al de Heilige Geest genoemd werd de kracht Gods, Lukas 24:49; Hand. 10:38; Lukas 1:35, dat geeft klaar te kennen, dat Hij een Persoon is; en niet dat Hij geen Persoon is; want ook Christus wordt genoemd *de kracht Gods.* 1 Kor. 1:24. Die kracht heeft en door zich krachtdadig werkt, die is een persoon. En als de Vader en de Zoon werken door de Heilige Geest, dan werkt een Persoon door een Persoon, die van Hen uitgaat. Als de Heilige Geest *een Gave* genoemd wordt, dat ontkent niet dat Hij een Persoon is, want ook Christus is een Gave, Jes. 9:5 Joh. 3:16 Joh. 4:10. En zelfs als de Heilige Geest een Gave genoemd wordt, ook dan wordt Hij beschreven als een Persoon, en wordt van een toeval onderscheiden als een oorzaak van het gevolg. Rom. 5:5. *Omdat de liefde Gods in onze harten uitgestort is door den Heilige Geest, Die ons is gegeven.*

Is een Goddelijk Persoon; de waarachtige God, hetwelk blijkt:

XXVIII. De Heilige Geest is niet alleen een Persoon, maar Hij is een Goddelijk Persoon, Hij is de waarachtige, eeuwige God, die hemel en aarde geschapen heeft. Dit blijkt uit de

- Goddelijke Namen,
- Eigenschappen,
- Werken,
- Eer.

Goddelijke Namen

1. Hij, die JEHOVAH is, die is de waarachtige, eeuwige God, want niemand anders komt die Naam toe, en wordt met die Naam genoemd, zie hoofdstuk 3. par. 2. De Heilige Geest nu wordt JEHOVAH genoemd, ziet Jes. 6:3, 9. Die vers 3 genoemd wordt *JEHOVAH Zebaoth, HEERE der Heirscharen,* Die zei vers 9: *Gaat heen, en zegt tot dit volk,* enz. Deze JEHOVAH was de Heilige Geest, volgens het getuigenis van Paulus. Hand. 28:25, 26. *Wel heeft de Heilige Geest gesproken door Jesaja, de profeet, tot onze vadersen, zeggende: Ga heen,* enz.

Psalm 95:3-9. Hij die een groot God is, en een groot Koning boven alle goden, Hij, die de JEHOVAH is, in Wiens hand de diepste plaatsen van de aarde zijn; Hij, die de JEHOVAH is, dewelke men moet aanbidden, en voor Wie men moet knielen; van Hem wordt gezegd: *Heden zo gij Zijn stem hoort,* enz. *Daar Mij uw vaders verzochten, Mij beproefden, ook Mijn werk zagen.* Deze nu was de Heilige Geest, gelijk te zien is: Jes. 63:10. *Maar zij zijn weerspanning geworden, en zij hebben Zijn Heiligen Geest smart aangedaan.*

Dit bevestigt de apostel: Hebr. 3:7. *Daarom, gelijk den Heilige Geest zegt: Heden, indien; enz.*

Doet hierbij: Hand. 5:3, 4. *Dat gij den Heilige Geest liegen zou ... Gij hebt de mensen niet gelogen, maar Gode.* De Heilige Geest te liegen is Gode te liegen, en om alle uitvlucht weg te nemen, de Heilige Geest wordt God genoemd, in tegenstelling van de schepselen, van de mensen; niet de mensen, niet Petrus en allen die daar tegenwoordig waren, schoon der gave des Heiligen Geestes deelachtig, en met heerlijke hoedanigheden begiftigd; niet die, maar Gode hadden Ananius en Saffira gelogen, de Geest des Heeren hadden zij verzocht, vs. 9. Zie ook: 1 Kor. 3:16. *Weet gij niet, dat gij Gods tempel zijt, en de Geest Gods in ulieden woont?* Vergeleken met: 1 Kor. 6:19. *Weet gij niet, dat ulieder lichaam een tempel is des Heiligen Geestes?* Tempel en God zijn betrekkelijk op elkaar; een tempel is tot dienst van God, God woonde in de tempel te Jeruzalem; die in de tempel woont is God, woont dan de Heilige Geest in ons als in een tempel, en zijn de gelovigen tempels des Heiligen Geestes: zo is dan de Heilige Geest God. Zie ook Num. 6:24, 25, 26, vergeleken met 2 Kor. 13:13.

2. Eigenschappen

XXIX. Die eeuwig, overal tegenwoordig, alwetend, almachtig is, Die is de waarachtige, eeuwige God. Zodanig nu is de Heilige Geest. Zie dit.

- (a) Eeuwigheid. Want Hij is de Schepper van hemel en aarde, gelijk terstond getoond zal worden. De Schepper is niemand dan de eeuwige God. Vóór de schepping was niets dan eeuwigheid, in welke God woonde, Jes. 57:15. In het begin van de schepping was de Heilige Geest er al, en zweefde op de wateren. Gen. 1:2.
- (b) Overal tegenwoordigheid. Psalm 139:7, 8. *Waar zou ik heengaan voor Uwen Geest? En waar zou ik heenvluchten voor Uw aangezicht? Zo ik opvoer ten hemel, Gij zijt daar; of bedde ik mij in de hel, zie, Gij zijt daar.* De Psalmist stelt zich de alwetendheid Gods voor, en verklaart, dat niemand zich voor God kan verbergen, omdat Hij overal is, in hemel, op aarde, in de hel, met Zijn Wezen; de Heilige Geest nu is overal met Zijn Wezen, gelijk de Psalmist zegt, zo is Hij de waarachtige God.
- (c) Alwetendheid. 1 Kor. 2:10. *De Geest onderzoekt alle dingen, ook de diepten Gods.* De Geest zelf in tegenstelling van de geest des mensen, doorzoekt, en weet, vs. 11, alles, zo is er dan niets uitgesloten. De diepten Gods, het allerverborgenste Gods, Zijn Wezen, de wijze van bestaan, de volmaaktheden, de verborgen raad van God.
- (d) Almachtigheid. *Hij is de Geest der sterkte.* Jes. 11:2. De kracht des Allerhoogsten. Lukas 1:35. Welke almacht blijken zal uit Zijn werken, welke wij nu gaan tonen.

3. Werken

XXX. Die de wereld geschapen heeft, de uitverkorenen wederbaart, en geestelijk leven geeft, en alle gaven, hun leert bidden, hen leidt, de doden opwekt, die is de waarachtige, eeuwige God. Nu, de Heilige Geest doet dit alles, zo is Hij dan de waarachtige God. Zie dit.

- (1) Schepping. Gen. 1:2. *De Geest Gods zweefde op de wateren.* Job 26:13. *Door Zijn Geest heeft Hij de hemelen versierd.* Psalm 33:6. *Door het Woord des Heeren zijn de hemelen gemaakt, en door de Geest Zijns monds al hun heir.*
- (2) Wedergeboorte en leven. Joh. 3:5. *Zo iemand niet geboren wordt uit water en Geest.* 2 Kor. 3:6. *De Geest maakt levend.*
- (3) Alle gaven. 1 Kor. 12:11. *Deze dingen alle werkt aan een en dezelfde Geest.*
- (4) Leert bidden, Hij is: Zach. 12:10. *De Geest der genade en der gebeden.* Rom. 8:26. *De Geest zelf bidt voor ons met onuitsprekelijke zuchtingen.*

- (5) Hij leidt de gelovigen door heiligheid tot heerlijkheid. Rom. 8:14. *Zo velen als er door de Geest Gods geleid worden, die zijn kinderen van God.*
- (6) Hij wekt de doden op. Rom. 8:11. *Zo zal Hij, die Christus uit de doden opgewekt heeft, ook uw sterfelijke lichamen levend maken, door Zijn Geest, die in u woont.*

4. Eer

XXXI. In Wiens Naam men moet gedoopt worden, van welke men allerlei gaven moet afbidden, die men moet gehoorzamen, die is de waarachtige God. Nu, *in de Naam des Heiligen Geestes* moet men gedoopt worden, en van Hem moet men allerlei gaven afbidden; zo is dan de Heilige Geest de waarachtige God.

- (1) Dat men in zijn Naam moet gedoopt worden, blijkt uit Matth. 28:19. *Dezelve dopende in de Naam des Vaders, en des Zoons, en des Heiligen Geestes.* De doop is een zegel van het Genadeverbond, en dat is tussen niemand dan tussen de waarachtige God en de gelovigen; in de doop geeft men zich aan God over, als de Algenoegzame, alles bezittende wat tot de zaligheid van een mens dient, als de Allerhoogste, die te eren, te vrezen, te vertrouwen en te gehoorzamen is; in de doop vertrouwt men zijn ziel Hem toe, en dat Hij ons alle goederen van het verbond zal deelachtig maken, omdat Hij waarachtig is; in de doop onderwerpt men zich Gode, om Hem lief te hebben en te dienen. Dit alles sluit de doop in; waaruit blijkt, dat Hij, in wiens Naam men gedoopt wordt, de waarachtige God is, daarom weerde de apostel met zulke ernst van zich in zijn Naam gedoopt te worden, 1 Kor. 1:14, 15. Omdat in het verbond de drie Personen van het Goddelijke Wezen werkzaam zijn, en een gelovige van de Heilige Geest tot de Zoon en door de Zoon tot de Vader geleid wordt, en de Vader door de Zoon en de Heilige Geest werkt in de gelovigen, zo worden die drie Personen uitdrukkelijk in de doop genoemd, in welke de Heilige Geest in dezelfde waardigheid gesteld wordt als de Vader en de Zoon; dus is de Heilige Geest dezelfde God met de Vader en de Zoon.
- (2) Dat men van de Heilige Geest allerlei gaven moet afbidden, blijkt 2 Kor. 13:13. *De genade van onze Heere Jezus Christus en de liefde Gods, en de gemeenschap des Heiligen Geestes, zij met u allen.* Hier wordt de Heilige Geest in éne waardigheid gesteld met de Zoon en de Vader, dezelfde aanbedding wordt op dezelfde wijze uitgedrukt tot de drie Personen van de Godheid. Zie de aanbedding van de Heilige Geest ook, Openb. 1:4. *Genade zij u en vrede van Hem, die is, en die was, en die komen zal, en van de zeven Geesten, die voor Zijn troon zijn.* Wederom dezelfde wijze van aanbedding van de eeuwige God en de Heilige Geest; zo men het laatste en niet wil verklarende opnemen, gelijk dikwijls geschiedt, dan zou de zin zijn: van Hem, die is, enz. welke zijn de zeven Geesten, namelijk, door welke alles de gelovigen toegepast wordt; immers, de Heilige Geest wordt zowel aanbeden als de eeuwige God; want Hij is dezelfde eeuwige God. Door de zeven Geesten worden niet verstaan engelen, - die komt de aanbedding niet toe, Matth. 4:10 maar de derde Persoon van het Goddelijke Wezen, die alzo genoemd wordt wegens zijn uitwerking, delende aan de gemeente mede velerlei genoegzame volmaakte gaven.
- (3) Dat men de Heilige Geest moet gehoorzamen en dienen, blijkt daaruit, dat men tegen de Heilige Geest zondigen kan. Wij worden vermaand de Heilige Geest niet te bedroeven, Eféze 4:30. De goddeloze Israëlieten waren weerspannig tegen de Heilige Geest, en deden Hem smarten aan, Jes. 63:10. Ja, de zonden in de Heilige Geest, omdat Hij onmiddellijk de ziel aanraakt, en Zichzelf aan de ziel openbaart, wordt de allergrootste, en onvergeeflijk verklaard, Matth. 12:31, 32 1 Joh. 5:16.

Uit alle deze, ieder op zichzelf, en alles te gelijk genomen, wordt het gemoed overreed, dat de Heilige Geest de waarachtige God is, eens wezens met de Vader en de Zoon.

XXXII. Dusver hebben wij getoond, dat de Heilige Geest een Persoon is, nader, dat Hij is een Goddelijk Persoon, eenswezens met de Vader en de Zoon; nu gaan wij voort *tot de relatie of de betrekking, die de derde Persoon heeft op de anderen.*

Gelijk de Zoon een ander Persoon is dan de Vader, zo is ook de Heilige Geest een ander Persoon dan de Vader en de Zoon.

- (a) Hij wordt uitdrukkelijk een Ander genoemd. Joh. 14:16, *Een andere Trooster.*
- (b) Ook wordt Hij zo omschreven, dat Hij noch de Vader, noch de Zoon, maar een Ander is, Joh. 15:26. Die gezonden wordt van de Zoon en van de Vader, Die van de Vader uitgaat, die van de Zoon getuigt, is een Ander, dan Die Hem zendt, van Welke Hij uitgaat, en van Welke Hij getuigt.
- (c) Daarom wordt Hij als een onderscheiden Persoon genoemd in zulke plaatsen, alwaar ook de Vader en de Zoon genoemd worden. Zie Matth. 28:19; 2 Kor. 13:13; 1 Joh. 5:7.
- (d) Ook wordt de Heilige Geest gezegd te werken zowel als de Vader en de Zoon, en dat van die Beiden. Joh. 16:13, 14. *Hij zal u in alle waarheid leiden: want Hij zal van Zichzelf niet spreken, maar zo wat Hij zal gehoord hebben, zal Hij spreken, en de toekomstige dingen zal Hij u verkondigen. Die zal Mij verheerlijken; want Hij zal het uit het Mijne nemen, en zal het u verkondigen.*

De Heilige Geest is geen coëxistentie, maar gaat uit door blazing

A. van de Vader

De Heilige Geest is geen coëxistentie, een tegelijk-bestaanlijkheid of gelijkwezigheid, zonder een Personele betrekking op de Vader, maar Hij is een Goddelijk Persoon, welks Natuur des Persoonschap bestaat in betrekking op de Vader en de Zoon, welker fundament is de eeuwige Uitgang van de Vader en van de Zoon. De Zoon gaat uit van de Vader door een eeuwige generatie; de Heilige Geest gaat uit van de Vader en van de Zoon door een wijze, die allerbest door *blazing* te kennen gegeven wordt.

- (1) Dit geeft het woord *Geest* in 't Hebreeuws en 't Grieks zelf te kennen.
- (2) Daarom wordt Hij ook de *Adem des Almachtigen* genoemd, Job 33:4, en *de Geest van de mond des Heeren*. Psalm 33:5.
- (3) De *wijze van werking* komt overeen met de *wijze van bestaan*. De derde Persoon werkt door een wijze van aanblazing, zo bestaat Hij dan ook op die wijze. Zie: Joh. 3:8. *De wind blaast waarheen hij wil ... alzo is een ieder, die uit de Geest geboren is.* Daarom gebruikte ook de Heere Jezus zo'n teken, als Hij Zijn discipelen de Geest toezei. Joh. 20:28. *Hij blies op hen, en zei tot hen: Ontvangt den Heiligen Geest.* Zo werden ook de apostelen met de Heilige Geest vervuld onder het geluid van een geweldig gedreven en wind, Hand. 2:2.

B. van de Zoon.

De derde Persoon gaat uit én van de eerste Persoon én van de tweede Persoon. Hierover is een hevig en langdurig verschil geweest tussen de Griekse en Latijnse kerken. Drijvende de Griekse Kerk, dat de Heilige Geest alleen van de Vader uitging; de Latijnse Kerk kantte zich daartegen, beschermende de altijd geloofde en beleden waarheid, dat de Heilige Geest uitging van de Vader én van de Zoon; welke waarheid alsnog door des Heeren goedheid geloofd en beleden wordt, en altijd in de kerk geloofd en beleden zal worden. Dit toont de Schrift.

1. In zulke teksten, waarin de Heilige Geest genoemd wordt *de Geest des Zoons*, de *Geest van Christus*.

- Gal. 4:6. *God heeft de Geest Zijns Zoons uitgezonden in uw harten.*
- Rom. 8:9. *Maar zo iemand de Geest van Christus niet heeft, die komt Hem niet toe.*
- 1 Petrus 1:11. *Onderzoekende op welke of hoedanige tijd de Geest van Christus, die in hen was, beduidde.*

2. In zulke plaatsen, in welke de Zoon gezegd wordt, de Heilige Geest te zenden.

- Joh. 15:26. *Die Ik u zenden zal van de Vader.*
- Joh. 15:7 *Indien Ik heenga, zo zal Ik Hem tot u zenden.*

Zoals het zich heeft in werking, zo draagt het zich toe in het bestaan. De wijze van werking volgt de wijze van bestaan. Hij ontvangt van de Zoon doch niet van de Zoon als een mindere eerste Oorzaak.

3. In zulke teksten, waarin gezegd wordt, dat de Heilige Geest het van de Zoon ontvangt, 't geen Hij aan de uitverkorenen meedeelt. Joh. 16:13, 14, 15. *Wat Hij zal gehoord hebben, zal Hij spreken, Hij zal 't uit het Mijne nemen en u verkondigen.*

De werkingen des Vaders en des Zoons, ten opzichte van de uitgang des Heiligen Geestes zijn niet aan te merken als twee verscheiden beginselen; want het is een enige werking, 't is dezelfde kracht; waaruit dan ook gezien wordt, dat de Vader en de Zoon Beiden zijn de eerste werkende Oorzaken, en niet de Zoon een mindere eerste oorzaak, zodat de Vader de Heilige Geest zou doen uitgaan door middel van de Zoon.

Doch ten opzichte van de wijze en orde van bestaan én van werking, gaat de Heilige Geest uit van de Vader *en* van de Zoon, en van de Vader *door* de Zoon.

XXXIII. Uit al het gezegde blijkt onweersprekelijk aan allen, die de Schrift geloven, dat het éne Goddelijke Wezen bestaat in drie Personen, en hoedanige betrekking zij op elkaar hebben.

Al wat het verdorven verstand des mensen, zo van de Socinianen, als van degenen, die het met hen houden, hiertegen bedenkt, zijn maar redenen van menselijke en tijdelijke zaken genomen, die in de eeuwige God geen plaats hebben, en gemakkelijk te beantwoorden zijn.

Als God gezegd wordt Eén te zijn, en Drie te zijn, dat is geen contradictie of tegenstrijdigheid?

- (1) Nee, want het geschiedt niet ten opzichte van hetzelfde. God is één in Wezen en drie in Personen, niet drie in Wezen, niet één in Persoon.
- (2) Er zijn drie Personen, die eeuwig, oneindig, almachtig zijn, doch geen drie eeuwigheden, oneindigheden, almachtigheden; maar één eeuwigheid, oneindigheid, almachtigheid.
- (3) Als er staat Joh. 17:3. *Dat zij U kennen, de enige waarachtige God*, dat zegt niet dat de Vader alleen met uitsluiting van de Zoon en de Heilige Geest de waarachtige God is, maar, dat de Vader de enige waarachtige God is; het woord enige moet niet bij Vader gevoegd worden, maar bij God. De Zoon is dezelfde enige God, en de enige ware God is ook de Heilige Geest, gelijk boven bewezen is.
- (4) De woorden genereren, uitgaan, zeggen geen eerstheid of laatstheid, zeggen ook niet van niet over te gaan tot iets, want 't is alles eeuwigheid. 't Is in de eeuwige natuur Gods, dat het Goddelijke Wezen bestaat in Vader, Zoon en Heilige Geest; de Vader genererende, de Zoon genereerd wordende, en de Heilige Geest, van die beiden uitgaande.

- (5) 't Is geen onvolmaaktheid, dat de ene Persoon niet kan toegeschreven worden 't geen de andere eigen is; maar 't is een volmaaktheid van ieder Persoon en van de Godheid te bestaan in Personen, die ieder hun Personele eigenschappen hebben.
- (6) Als Christus de Vader erkent meerder te zijn. Joh. 14:28, dat ziet niet op Zijn Godheid; want zo is Hij de Vader evengelijk, Filip 2:6, en Hij is één met de Vader, 1 Joh. 5:7; maar dat ziet op het Middelaarsambt, te welke opzichte, de Vader Hem noemt *Zijn Knecht*. Jes. 53:11.
- (7) Als de Heilige Geest gezegd wordt een Gave te zijn, gezonden te worden, uitgestort te worden, en de gelovigen gezegd worden gedoopt te worden met de Heilige Geest, dan wordt gezien op Zijn buitengewone en gewone werkingen. En ook wordt de Zoon een Gave genoemd, Jes. 9:5; Joh. 3:16; Joh. 4:10. Hij wordt ook gezegd *gezonden te worden*, Joh. 5:36. En ook onder de mensen worden wel gelijken gezonden, wanneer een vergadering iemand uit het midden van hen afvaardigt. En ook personen zijn gaven. Een vader geeft zijn dochter aan een man ten huwelijk; heren geven wel hun slaven weg.
- (8) Als de Geest gezegd wordt nog niet te zijn, Joh. 7:39, dat spreekt niet van de Persoon des Heiligen Geestes; want dat die al was, is te zien in de doop van Christus, Matth. 3:16; maar 't spreekt van de overvloedige gaven des Geestes, die de gelovigen beloofd waren, dat ze ontvangen zouden.
- (9) Afhankelijkheid heeft onder de mensen plaats, en niet in God. De Zoon heeft het leven in Zichzelf, gelijk de Vader het leven in Zichzelf heeft, Joh. 5:26. Eeuwigheid sluit alle afhankelijkheid uit. In de uitvoering van het genadeverbond werkt een ieder Persoon overeenkomstig de natuur van Zijn bestaan: de Vader van Zichzelf, de Zoon van de Vader, en de Heilige Geest van de Vader en van de Zoon, zonder afhankelijkheid, die enige onvolmaaktheid insluit. In deze zin staat er Joh. 5:19, *dat de Zoon van Zichzelf niets kan doen*. Want gelijk Hij als Zoon bestaat van de Vader en niet van Zichzelf, zo kan Hij ook als Vader niet werken, maar werkt als Zoon van de Vader. En behalve dat, als Middelaar ontvangt Hij alles van de Vader, en doet niets van Zichzelf.

Zegt iemand, *dit alles is mij te hoog, ik kan het niet begrijpen*.

Ik antwoord hem, dat God onbegrijpelijk is. Daar zijn wel geringer dingen die u niet begrijpen kunt; vanwaar komt eb en vloed? Hoe werkt uw ziel op uw lichaam? Hoe komt het dat op uw wil dat lid bewogen wordt, 't welk de wil gebiedt? enz. Wat zou gij miertje, de onbegrijpelijke God begrijpen! Geloof, dat u niet begrijpen kunt, omdat God het zegt, en bidt het onbegrijpelijke aan; zo gij een gelovige waart, u zou al meer van deze verborgenheden verstaan, dan u nu denken kunt, en u dan zou kunnen zeggen.

XXXIV. Tot hiertoe hebben wij getoond de waarheid van deze grote verborgenheden, namelijk, dat het éne Goddelijke Wezen bestaat in drie Personen; dat ieder Persoon is de eeuwige, waarachtige en éne God; dat de Personen van elkaar onderscheiden zijn:

- (a) in Namen, Vader, Zoon en Heilige Geest.
- (b) In Personele eigenschappen, de Vader genererende, de Zoon gegenereerd wordende, de Heilige Geest uitgaande van de Vader en van de Zoon.
- (c) In orde van bestaan, de Vader de eerste bestaande van Zichzelf, de Zoon, de tweede bestaande van de Vader, de Heilige Geest de derde bestaande van de Vader en de Zoon.
- (d) In wijze van werking, de Vader werkt van Zichzelf, de Zoon van de Vader, de Heilige Geest van de Vader en de Zoon; alle *werken Gods naar buiten* zijn aan alle drie Personen gemeen. Verder hebben wij in deze verborgenheid niet willen intreden, en u daarvan niets meerder zeggen.

In de beschouwing der Heilige Drie-eenheid ligt grote nuttigheid

Nu gaan wij over tot de praktijk, die wonder groot en nuttig is; ja 't gehele geestelijke leven van een Christen bestaat in de oefening van deze verborgenheid, en is daarin onderscheiden van de burgerlijke deugdzaamheid en natuurlijke godsdienst. Of wel deze verborgenheid in alle ware gelovigen niet even klaar is, en of allen niet even bekwaam zijn om na te denken op de kennis, die zij hiervan hebben, en of allen niet met woorden kunnen uitdrukken 't geen zij hiervan zien, zo zal toch nooit een Godzalige haar ontkennen, maar hij gelooft ze, hij heeft er veel meer kennis van dan de allergeleerdste onbegenadigde godgeleerde, schoon die daarvan beter kan spreken. In al zijn godsdienstige oefeningen werkt hij uit deze grond; door de leiding van de Heilige Geest gaat hij tot de Zoon en door de Zoon tot de Vader, en wordt omschenen van de Eenheid, als hij werkt op de Drieheid.

XXXV. De Remonstranten, die de Drie-eenheid niet plachten te ontkennen, trachten evenwel die te beknibbelen met te zeggen, dat in haar geen nuttigheid steekt. Doch het Woord getuigt het tegendeel.

1. Kennis leidt tot zaligheid

In zulke teksten, welke tonen, dat in de kennis en erkentenis van God als Drie-enig in Personen de zaligheid gelegen is. Zie

- Joh. 17:3. *Dit is het eeuwige leven, dat zij U [de Vader, vers 1] kennen, de enige waarachtige God, en Jezus Christus, [de Zoon, vers 1] die Gij gezonden hebt.*
- Joh. 14:1, 9, 10. *Gij gelooft in God, gelooft ook in Mij Die Mij gezien heeft, die heeft de Vader gezien. Geloof gij niet, dat Ik in de Vader ben, en de Vader in Mij is?*
- 1 Joh. 2:23. *Een ieder die de Zoon loochent, heeft ook de Vader niet.*
- Joh. 20:31. *Maar deze zijn geschreven, opdat gij gelooft, dat Jezus is de Christus, De Zoon van God; en opdat gij, gelovende, het leven hebt in Zijn Naam.*

2. Daarin ligt de kracht van onze doop.

Dit blijkt ook uit onze doop welke *geschiedt in de Naam des Vaders en des Zoons en des Heiligen Geestes*, Matth. 28:19. Aan deze drie Personen wordt men in de Heilige doop overgegeven, in Hun Naam wordt ons het verbond van de genade bevestigd, de doop verplicht een ieder in Hun Naam te vertrouwen, hen te erkennen, te lieven en te dienen, en ons te laten besturen, troosten en bewerken door de Vader, de Zoon, en de Heilige Geest; ook verplicht ons de doop die drie Personen aan te bidden, en van ieder van hun zegen te verzoeken. 2 Kor. 13:13. *De genade van onze Heere Jezus Christus, de liefde Gods, en de gemeenschap des Heiligen Geestes, zij met u allen.*

3. Ieder Persoon werkt onderscheiden op 't hart van de gelovigen.

En de Vader, en de Zoon, en de Heilige Geest openbaren zich onderscheiden aan de gelovigen, ontmoeten ze, en bewerken ze. Joh. 14:23. *Mijn Vader zal hem liefhebben, en Wij zullen tot hem komen, en zullen woning bij hem maken.*

De Heilige Geest woont in de Godzaligen als in een tempel, 1 Kor. 6:19. Uit dit alles blijkt klaar, dat niemand God kan dienen dan als Drie-enig in Personen, en dat die Hem eren als zodanig, en dienen, hier recht Godzalig zijn, en hierna zalig zullen worden. Zo is deze waarheid dan van de allergrootste nuttigheid en noodzakelijkheid.

XXXVI. Om te tonen, welke **nuttigheden** men uit deze verborgenheid trekken kan, zullen wij de orde van de Personen volgen.

God de Vader merken de gelovigen aan

1. Als het Begin van alles en ook van hun zaligheid, dat Hij hen van eeuwigheid heeft uitverkoren en gesteld om voorwerpen van Zijn eeuwige liefde te zijn, om hen te verheerlijken en voor eeuwig een onbegrijpelijke zaligheid deelachtig te maken; dat alles is uit Hem, en door Hem, en tot Hem.
2. Dat de Vader Zijn eeuwige, eniggeboren en geliefde Zoon gesteld heeft tot Borg voor de uitverkorenen, om daarin aan engelen en mensen te tonen, en Zijn zuivere rechtvaardigheid en ondoorgrondelijke barmhartigheid, wijsheid, vrijheid in genade te bewijzen, en wonderbare weldadigheid, opdat dat gezicht hun zou zijn tot vermeerdering van hun zaligheid.
3. Dat de Vader om dat einde te bekomen, de wereld heeft geschapen, de mens door zijn eigen schuld onder de zonde heeft besloten, en door zijn voorzienigheid alles zo onderhoudt en bestuurt, dat het alles zij ten dienste en ten nut van zijn uitverkorenen, die Hij eigenaars van de gehele wereld heeft gemaakt.
4. Dat de Vader zijn Zoon volgens de raad des vredes in de wereld heeft gezonden, de menselijke natuur heeft doen aannemen, om als Borg door Zijn lijden en sterven, en door Zijn stelling onder de wet en volkomen gehoorzaamheid, aan Zijn rechtvaardigheid te voldoen, en alzo de uitverkorenen te verlossen van schuld en straf, en recht tot het eeuwige leven te verwerven.
5. Dat de Vader Zijn Heilige Geest in hun harten zendt om de uitverkorenen te verlichten, te wederbaren, tot Christus te leiden, door het geloof met Christus te verenigen, hen te troosten en door de weg van heiligheid te leiden tot heerlijkheid.
6. Dat de Vader hen aanneemt tot Zijn kinderen en erfgenamen, en hen als Zijn kinderen liefheeft en van alles verzorgt. Uit deze beschouwing ontstaat in de gelovigen een kinderlijke gestalte, de ziel zinkt in kleinheid weg, zij verblijdt zich, zij neemt vrijmoedigheid om te roepen: *Abba, Vader!* Zij geeft zichzelf en al haar zaken in de hand van haar Vader, zij vertrouwt Hem alles toe, zij leeft uit Zijn hand, zij klaagt Hem als haar Vader haar nood, en maakt Hem haar begeerte bekend, zij is gewillig haar Vader te gehoorzamen en Hem naar Zijn wil te dienen. Ziet hiervan breder hoofdstuk XXXV, *Van het kindschap*.

God de Zoon merken de gelovigen aan,

XXXVII. God de Zoon aanmerkende, zo zien de gelovigen Hem aan:

1. Als de alleen bekwame om Borg te zijn, en om in Hem de uitverkorenen tot zonen en dochters, en tot kinderen des Vaders te maken; en verwonderen zich over de onnaspeurlijke wijsheid Gods in zulk bekwame Persoon tot Borg te stellen.
2. Zij zien de wonderlijke mensenliefde des Zoons, dat Hij in de eeuwige raad des vredes Hem tot Borg stelde, om het grote werk van de verlossing uit te werken.
3. Dat Hij Zich in de volheid des tijds heeft vernietigd, en de gestalte van een dienstknecht heeft aangenomen, dat Hij hun natuur aangenomen heeft, en Zich niet geschaamd heeft hen broeders te noemen, zodat zij gemeenzaam met Hem kunnen omgaan. 4. Dat Hij uit enkele vrijwillige liefde de zonden van hen af op Zich overgenomen heeft, alsof Hij ze zelf gedaan had, en dat Hij in alle gewilligheid de straf, die zij verdiend hadden, zelf heeft gedragen, en daardoor volkomen aan de rechtvaardigheid Gods heeft voldaan, en hen met God heeft verzoend.
4. Dat Hij hen met Zich heeft verenigd als leden van een geestelijk lichaam, Hij het Hoofd, zij zijn Zijn leden, Hij de Bruidegom, zij Zijn bruid, zodat zij in Hem, die de Zoon is, zonen en dochters zijn.
5. Dat Hij hen alzo tot God brengt, en aan de Vader voorstelt, zeggende: *Zie hier Ik en de kinderen, die Mij de Heere gegeven heeft*. Hier is de fontein van alle zaligheid, hier doen zich op

alle de volmaaktheden Gods op een geheel andere en heerlijker wijze dan in het werk van de schepping en van de onderhouding, en de gelovigen de heerlijkheid des Heeren aanschouwende als in een spiegel, worden daarnaar veranderd, en dus gaan ze door de Zoon tot de Vader. Dit zal in 't vervolg breder vertoond worden.

God de Heilige Geest

XXXVIII. God de Heilige Geest merken de gelovigen aan als Degene, Die hen alles, wat de Vader in Zijn eeuwig voornemen hun ten goede besloten had, en alles, wat de Zoon voor hen verdiend had, toepast en deelachtig maakt door veler wegen, die alle goedertierenheden zijn. Hiervan willen wij wat breder spreken, alzo in 't vervolg daartoe zoveel gelegenheid niet zal zijn. Die wordt hun gegeven, en woont in hen

1. De Vader en de Zoon zenden de Heilige Geest uit in de harten van de gelovigen, en de Heilige Geest woont in hen als in een tempel. De uitverkorenen Zijn in de natuur voor hun wedergeboorte gelijk als alle anderen, Judas 1:19. *Natuurlijke mensen, de Geest niet hebbende*. En omdat 't de Geest alleen is, die levend maakt, zo zijn ze dood in zonden en misdaden, en leven in een gehele afgescheidenheid van God, hebben geen gezicht van zondigheid en verdoemenis, van zaligheid, van 't geestelijke leven, en hebben geen begeerte daartoe; maar het aardse is het voorwerp van alle vermogens van de ziel, en al de leden des lichaams. Al hun godsdienst is maar dierlijk werk, om het geweten wat tevreden te stellen, en zij rusten in dit gedane werk en haten wat naar licht, geestelijkheid en ware Godzaligheid gelijkt, als het hun te na komt.

Maar als van de uitverkorenen tijd daar is, zo geeft God hun de Heilige Geest, die hen verlicht, wederbaart, en door het geloof hun Christus en al Zijn weldaden deelachtig maakt. Zie dit:

- Gal. 4:6. *Overmits gij kinderen zijt, zo heeft God de Geest zijns Zoons uitgezonden in uw harten, die roept: Abba, Vader!*
- Rom. 8:15. *Maar gij hebt ontvangen de Geest der aanneming tot kinderen.*
- 1 Kor. 2:12. *Maar wij hebben ontvangen de Geest, Die uit God is.*

Niet Zijn gaven alleen; maar de Persoon Zelf

XXXIX. Hier komt in bedenking, op wat wijze, of in welk opzicht, de gelovigen de Heilige Geest ontvangen, of alleen ten opzichte van de gaven des Geestes, dan of de Persoon Zelf hun wordt meegedeeld?

Ik antwoord:

- (1) de inwoning des Heiligen Geestes in de gelovigen is niet een blote tegenwoordigheid, gelijk Hij als God overal tegenwoordig is.
- (2) Ook is het niet een uiterste relatie of betrekking, hen aanmerkende als kinderen van God, en als voorwerpen van Zijn werking.
- (3) Ook is het niet een mededeling van Zijn gaven, als: geloof, hoop en liefde, enz.
- (4) Maar de Persoon Zelf wordt de gelovigen gegeven, en Die woont in hen op een wijze, die voor ons onbegrijpelijk en onuitsprekelijk is, oneindig buiten hen, maar op een buitengewone wijze in hen. Dit blijkt:

Hijzelf wordt hen gegeven

1. Uit zulke plaatsen, in welke de Heilige Geest zelf uitdrukkelijk gezegd wordt niet alleen aan hen gegeven te zijn, maar ook in hen te wonen.

- Joh. 14:16, 17. *Hij zal u een andere Trooster geven, opdat Hij bij u blijve in der eeuwigheid. Namelijk de Geest der waarheid, welke de wereld niet kan ontvangen, want zij ziet Hem niet, en kent Hem niet; maar gij kent Hem, want Hij blijft bij ulieden, en zal in u zijn.*
- 1 Petrus 1:11. *De Geest van Christus die in hen was.*
- 1 Kor. 3:16. *Weet gij niet dat ... de Geest Gods in ulieden woont?*

Uitvlucht. *De gaven des Heiligen Geestes worden de Heilige Geest Zelf genoemd, Hand. 10:44, 45.*

Antwoord.

- (a) Niet altijd en overal, waar de Heilige Geest genoemd wordt, worden de gaven des Geestes verstaan; dus is de uitvlucht van geen kracht, men moest tonen, dat de genoemde en dergelijke plaatsen de gaven, niet de Persoon verstaan worden.
- (b) De Geest, welke aan de kinderen van God gegeven wordt, en Zijn gave, worden uitdrukkelijk onderscheiden; de gaven leren, leiden, troosten, getuigen, wederbaren, geven het geloof niet, maar de Persoon, de Heilige Geest zelf werkt al die dingen, delende een ieder gelijk Hij wil.
- (c) Ook worden gaven des Geestes gegeven aan verworpenen, Hebr. 6:4. En nochtans geven hun die geen eigendom aan Christus, gelijk de inwoning des Geestes wel doet. Rom. 8:9. *Zo iemand de Geest van Christus niet heeft; die komt Hem niet toe.*

Dies blijft het vast, dat de Persoon des Heiligen Geestes Zelf in de gelovigen op een onuitsprekelijke en Gode betamelijke wijze woont.

2. Zij zijn tempels van de Heilige Geest.

Uit zulke plaatsen, in welke de gelovigen tempels des Heiligen Geestes genoemd worden: 1 Kor. 3:16. *Weet gij niet, dat gij Gods tempel zijt, en de Geest Gods in ulieden woont? 1 Kor. 6:19. Of weet gij niet dat ulieder lichaam een tempel is des Heiligen Geestes, Die in u is, die gij van God hebt? God Zelf, en niet Zijn gaven, woonde in de tempel te Jeruzalem. Ex. 29:45. Ik zal in het midden van de kinderen Israëls wonen. Psalm 76:3. In Salem is Zijn hut, en Zijn woning in Sion. Psalm 80:2. Die tussen de Cherubim zit.*

Omdat de Heilige Geest dan zo woont in de gelovigen, als weleer in de tempel, zo woont de Persoon, en niet alleen Zijn gaven, in de gelovigen.

3. Kunnen niet dan met de Oneindige verzadigd worden.

De gelovigen hebben een oneindige begeerte, die niet dan met de Oneindige vergenoegd kan zijn; de gaven van God zijn niet oneindig, en een gelovige kan met haar niet vergenoegd zijn, maar God Zelf moet hun deel zijn, en is hun Deel, en zij zijn met God verenigd in Christus, en zijn volmaakt in een, Joh. 17:23. Dus zijn niet alleen de gaven des Geestes in de gelovigen, maar de Geest Zelf.

Tegenwerping 1. *De Heilige Geest is oneindig, en kan derhalve zelf in een eindig mens niet zijn.*

Antwoord.

Het aanwezig zijn van God, in een plaats of persoon zegt niet, dat Hij daar is ingesloten, en niet elders tegelijk is; maar dat Hij, die oneindig en overalteenwoordig is, ook daar, niet op een lichamelijke, maar op een onuitsprekelijke wijze waarlijk tegenwoordig is, niet zoals Hij overal is, maar op een buitengewone wijze van tegenwoordigheid. De tweede Persoon, de Zoon Gods

is Persoonlijk in de menselijke natuur van Christus, nochtans oneindig buiten haar. Dit brengen wij bij, niet alsof de Heilige Geest persoonlijk en op zo'n wijze verenigd was met de mens, gelijk de Godheid met de menselijke natuur van Christus; - verre, verre zij zulke gedachte; maar om te tonen, dat de tegenwerping krachteloos is, omdat God wel gezegd wordt op een plaats tegenwoordig te zijn, en nochtans daar niet is ingesloten, maar tegelijk oneindig buiten haar. 't Zegt dan een buitengewone, en bij ons onbegrijpelijke wijze van tegenwoordigheid van de overalteenwoordige Geest.

Tegenwerping 2. *God is onmededeelbaar en kan Zichzelf niet meedelen aan een mens, maar deelt al Zijn gaven mede; als dan de Heilige Geest gezegd wordt in iemand te wonen, dan moet men het verstaan van de gaven des Geestes.*

Antwoord.

Wij zeggen niet, dat de Heilige Geest Zijn Wezen of Zijn Persoon meedeelt en dat de mens alzo vergoed wordt, of God Zelf zou zijn, wij verfoeien zo'n gruwel. Wij zeggen ook niet, dat de Heilige Geest of wezenlijk, of persoonlijk met de gelovigen verenigd is, gelijk de Goddelijke natuur van Christus met de menselijke, of ook gelijk de ziel des mensen met het lichaam; ook niet dat de Heilige Geest *de formele oorzaak* van des mensen daden is, zodat niet de mens, maar de Heilige Geest zou geloven, hopen, bidden, dat is dwaasheid.

Maar wij zeggen, dat de Heilige Geest in de gelovigen tegenwoordig is op een buitengewone wijze van tegenwoordigheid, voor ons onbegrijpelijk en onuitsprekelijk en nochtans eigenlijk, waarlijk, gelijk weleer in de tempel, alwaar Hij Zichzelf openbaarde tegenwoordig te Zijn door Zijn genadewerkingen. De engelen, als zij lichamen aannemen, een stuurman in een schip zijn daar tegenwoordig, niet als formae informantis, sed assistentes, niet bezielende, maar bewegende de lichamen en het schip. Zo ook, hoewel de gelijkenis mank gaat, is de Heilige Geest in de gelovigen en doet ze werken.

De Heilige Geest werkt in hen

XL. De Heilige Geest, de kinderen van God gegeven zijnde, is daar niet leeg, maar werkt in hen allerlei geestelijke gaven en genade, als: geloof, wedergeboorte; maakt hun Christus en al Zijn weldaden deelachtig, leert hen bidden, geleidt hen, troost hen, verzegelt hen, en blijft bij hen tot in eeuwigheid.

Het geloof

1. De Heilige Geest werkt het geloof in hen. *Efése 2:8. Het geloof, en dat niet uit u, het is Gods gave. Waarom ook de Heilige Geest wordt genoemd de Geest des geloofs. 2 Kor. 4:13. Omdat wij nu dezelfde Geest van het geloof hebben. 1 Kor. 12:9. Een andere, wordt gegeven, het geloof door dezelfde Geest.*

De Heilige Geest schijnt in hen, die verduisterd Zijn in het verstand en vervreemd zijn van het leven Gods door de onwetendheid die in hen is, en geeft hun verlichte ogen des verstands, waardoor zij hun ellende beginnen in te zien, de vuilheid en zondigheid van hun hart, en de gruwelijke bewegingen en daden, die daaruit Zijn voortgekomen, en meteen hun walgelijkheid, hatelijkheid en verdoemelijkheid, en brengt hen daardoor in schrik en vrees. Dit verwekt in hen een begeerte om genade bij God te verkrijgen; maar de Geest toont hun de rechtvaardigheid Gods, die niet toelaat, dat de minste zonde ongestraft zou blijven, maar zeker gestraft moet worden met de eeuwige verdoemenis. Hierdoor worden zij, die tot God hun toevlucht namen, gestuit, en worden moedeloos en radeloos; in deze staat gebracht zijnde,

openbaart de Heilige Geest hun de noodzakelijkheid van een borg, zo ze zalig zouden worden, opdat die voor hun zonden aan Gods rechtvaardigheid betale en hun het recht tot het eeuwige leven verwerve; en toont hun meteen, dat God Zelf een Borg heeft uitgevonden en in de wereld gezonden, namelijk Zijn eniggeboren Zoon, de Heere Jezus, en openbaart hun daarbij de goederen van het verbond, die in Hem opgesloten zijn, met de beminnelikheden van die, waardoor zij verlieven op de zaligheid en op de Borg, om beider deelachtig te worden. Hierbij overreedt hen de Heilige Geest, dat hun, ieder als in het bijzonder, die zaligheden door die Borg in het Evangelie worden aangeboden. Hierop verwekt de Geest in hen een sterke begeerte naar de Borg; hieruit ontstaat het kiezen, het reikhalzen, het uitzien, het wachten, het bidden; dan komt er hoop, dan worden ze wederom donker en hopeloos, en 't werk telkens wederom hervattende en alzo strijdende, krijgen ze vrijmoedigheid, en nemen die aangeboden Borg aan, willigen met al hun hart Zijn aanbieding in, geven zich zonder enige reserve of uitbeding, en zonder revocatie of herroeping aan Hem geheel over, zoals ze zijn, om door Hem gerechtvaardigd, geheiligd en tot de zaligheid gebracht te worden, en eigenen de Borg, op grond van het Woord, zich toe, zij verlaten zich op Zijn getrouwheid en macht, zij leunen op Hem, zij vertrouwen zichzelf aan Jezus toe, dan eens met licht en verzekering, dan in duisternis en met veel strijd; immers van die dag af, dat zij Jezus aannamen, blijven ze tot Hem werkende, en gebruik van Hem makende, om vrede en heiligheid te bekomen.

De wedergeboorte

XLI. 2. De mens in de natuur is geestelijk dood, afgescheiden van God, ligt verdrongen in lichamelijke dingen en krielt van allerlei zonden, gelijk een dood aas van wormen; maar als het de tijd van elke uitverkorene is, zo wekt de Heilige Geest hem op en geeft hem het geestelijke leven, *ontstaande uit de vereniging van de ziel met God in Christus*, waardoor Christus een gestalte in hen krijgt en de gestalte van hun ziel naar Jezus aardt.

Dat tevoren in hun ogen heerlijk was, is nu verachtelijk; dat tevoren vermaak was, is nu smart; dat ze tevoren zochten, vluchten ze nu; hun verstand is veranderd, hun wil is veranderd, hun hartstochten Zijn veranderd, zij Zijn een nieuw schepsel geworden, en uit die veranderde staat van de ziel wellen op gedachten naar God en beschouwingen van hemelse dingen. Hieruit komt een andere spraak, Godzalige samensprekingen, heiligheid in daden, vermaak in de Godzaligen, waardigheid in het gedrag, nederigheid in de kleding, in één woord: er komt zulke verandering, alsof een dode uit het graf opstond; doch dit leven is ten eerste niet tot Zijn volmaaktheid, 't is eerst klein en groeit langzamerhand, en zo Zijn ook de daden; het is alles maar ten dele, doch in waarheid.

Dit leven nu werkt de Heilige Geest. 2 Kor. 3:6. *De Geest maakt levend.* Titus 3:5. *De vernieuwing des Heiligen Geestes.* Joh. 3:5. *Zo iemand niet geboren wordt uit water en Geest, hij kan het koninkrijk van God niet ingaan.* Alhoewel de Heilige Geest hiertoe geen middel nodig heeft, zo gebruikt Hij daartoe het Woord als een middel, doch raakt evenwel de ziel onmiddellijk aan op een bij ons onbekende wijze, als door een scheppende kracht, gelijk Hij in de schepping op de wateren zweefde; in 't Hebreeuws staat Merachepheth, dat zulke beweging te kennen geeft, die al bewegende formeert en voortbrengt. Het Woord, zeg ik, gebruikt de Geest in de wedergeboorte; zie dit: Jak 1:18. *Naar Zijn wil heeft Hij ons gebaard door het Woord van de waarheid.* 1 Petrus 1:23. *Gij die wedergeboren zijt niet uit vergankelijk, maar uit onvergankelijk zaad, door het levende en eeuwig blijvende Woord van God.*

Maakt hun Christus en Zijn weldaden deelachtig

XLII. 3. De Heilige Geest maakt hun Christus en Zijn weldaden deelachtig. Zij waren wel uitverkoren, het rantsoen was al voor hen betaald, de zaligheid was al voor hen verworven, doch zij waren voor hun wedergeboorte nog niet in de bezitting van die goederen, maar als de Heilige Geest hen inneemt, dan brengt Hij hen tot Christus, en geeft hun het geloof, waardoor Christus in hun harten woont, Eféze 3:17. En zij Hem aanhangende, worden één geest met Hem. 1 Kor. 6:17. Zij worden met Hem verenigd als leden met het hoofd, als een ent met de stam, als een bruid met de bruidegom, en dat in liefde, welker natuur is verenigen, waaruit spruit het onderlinge woord mijn. Hoogl. 2:16. *Mijn Liefste is mijne, en ik ben de Zijne*. Uit de gemeenschap met Christus vloeit de gemeenschap aan Zijn weldaden, als:

- (a) Zijn betaling en daardoor verzoening met God. Gal. 2:20. *Die mij liefgehad heeft, en Zichzelf voor mij overgegeven heeft*. Rom. 5:10. *Wij vijanden zijnde, met God verzoend Zijn door de dood Zijns Zoons*.
- (b) Zijn heiligheid. 2 Kor. 5:21. *Opdat wij zouden worden rechtvaardigheid Gods in Hem*. Kol. 2:10, *Gij zijt in Hem volmaakt*.
- (c) Zijn voorbede. 1 Joh. 2:2. *Wij hebben een voorspraak bij de Vader, Jezus Christus, de Rechtvaardige*.
- (d) Zijn heerlijkheid. Rom. 8:17. *Erfgenamen Gods en mede-erfgenamen van Christus. Zo wij anders met Hem lijden, opdat wij ook met Hem verheerlijkt worden*.
- (e) En voorts alles wat in het verbond van de genade beloofd wordt, zo verlossing als toebrenging. Rom. 8:32. *Hoe zal Hij ons ook met Hem niet alle dingen schenken?*

Leert hen bidden

XLIII. 4. De Heilige Geest leert hen bidden; Hij wordt daarom genoemd *de Geest des gebeds*. Zach. 12:10. *Ik zal uitstorten de Geest van de genade en van de gebeden*. Rom. 8:26. *De Geest zelf bidt voor ons met onuitsprekelijke zuchtingen*. De Geest toont hen hun gebrek en maakt er hen gevoelig over. Hij toont hun de geestelijke zaken in haar beminnelijkheid en doet er hen op verlieven. Hij zet hen aan om die door het gebed van God te verzoeken. Hij verzekert hun, dat God naar hen horen zal en hen hun begeerte zal geven naar Zijn welbehagen. Hij brengt hen in een biddende gestalte, namelijk, in een ootmoedige en gelovige staat. Hij neemt hen als bij de hand en geleidt hen tot de troon der genade. Hij geeft hun sterke begeerten en vergeestelijkt die, en legt hun de woorden in de mond; en zijn de zaken hun te hoog, en zijn de begeerten te sterk, en klemt hun hart toe, zodat ze niet één woord spreken kunnen, dan komt de Geest hun zwakheden te hulp en doet hen hun begeerten uiten met onuitsprekelijke zuchtingen, die meer zeggen, dan zij met woorden kunnen uiten.

Geleidt hen

XLIV. 5 De Heilige Geest geleidt hen. De weg is smal, men mag niet één tred ter zijde doen of men valt; hij is steil, en gaat naar boven, daar is klimmen aan vast; hij is glibberig, niet in zichzelf, maar ten opzichte van hen; de voeten glijden lichtelijk ter zijde uit: hij is bezet met veel vijanden, die hen niet willen doorlaten, maar waardoor men heenslaan moet en al strijdende doordringen; en zij daarentegen zijn duister; zij weten kwalijk de weg; zij Zijn zwak en tot hinken gereed; zij worden ras moe en moedeloos; de vijanden zijn hun te gauw en te sterk; er is voor hen geen raad om door te breken.

Maar de Heilige Geest geleidt er hen door, gelijk als men een blinde leidt; gelijk men een onkundige leidt op een weg, die hij te gaan heeft, zo geleidt de Heilige Geest hen door de weg, die zij niet geweten hebben, Jes. 42:16. Hij toont hun de weg en zegt: *Dit is de weg, wandelt in denzelven*, Jes. 30:21. Hij buigt hun wil en maakt hen gewillig om hem te bewandelen. Hij spreekt hun moed in en wekt hen telkens op. Hij geeft hun telkens nieuwe kracht. *Hij geeft de moede kracht, en vermenigvuldigt de sterkte die, die geen krachten heeft*, Jes. 40:29. Dus gaan zij bij Zijn licht de duisternissen door.

Troost hen

XLV. 6. De Heilige Geest troost hen. Hij draagt de Naam van *Trooster*, Joh. 14:16 Joh. 15:26; Joh. 16:7. De gelovigen ontmoeten veel wederwaardigheden; dan komt een nare duisternis op hen vallen, dan worden ze overweldigd van hun verdorven vlees, dan komt de satan hen met vurige pijlen bestrijden, dan komt het ongeloof boven, dan verbergt God Zijn aangezicht voor hen, en schijnt hen weg te stoten, en op hen te toornen; dan komt de ene tegenspoed bij de andere, zodat er geen doorkomen aan schijnt, dan leven ze in de vrees van de dood en de koning der verschrikking overvalt hen; in deze en dergelijke ongelegenheden, die bekwaam zijn hun ziel te overstelpen, komt de Heilige Geest hen te ondersteunen met Zijn vertroosting, en dat op verscheiden wijzen, namelijk:

- (a) Hij toont de kleinheid van het kruis, en kan het zo klein doen achten, dat het niet waardig is daar zwaar over te tillen, bijzonder als Hij hen hun toekomstige heerlijkheid doet zien, dan is hun oordeel met dat van Paulus eens. Rom. 8:18. Ik houde het daarvoor, dat het lijden des tegenwoordigen tijds niet is te waarden tegen de heerlijkheid, die aan ons zal geopenbaard worden.
- (b) Hij toont de korthed van het kruis, en dat het voorbijgaande is. 2 Kor. 4:17. *Want onze lichte verdrukking, die zeer haast voorbijgaat*. Dat van gisteren is al weg, wat morgen Zijn zal, weten wij niet; het tegenwoordige hebben wij alleen, en dat vliegt voort, zo ras de tijd voortgaat, en wat is toch ons gehele leven bij de eeuwigheid?
- (c) Hij toont het voordeel, dat in de verdrukking steekt; hoe klein dat het hen maakt, hoe lijdzaam zij worden, hoe ze van de wereld afgewend worden, hoe dat ze van God leren afhangen en op Hem vertrouwen, hoe dat ze daardoor heiliger worden, gelijk de apostel dat toont. Hebr. 12:10, 11. *Hij kastijdt ons te onze nutte, opdat wij Zijner heiligheid zouden deelachtig worden. Doch daarna geeft zij van zich een vreedzame vrucht van de gerechtigheid degenen, die door dezelve geoefend zijn*.
- (d) Hij toont hun, dat het Gods weg is, en dat Hij al Zijn kinderen door deze ten hemel leidt, dat het Zijn soevereine wil is met hen zo te handelen, en dat die wil enkele wijsheid en enkele goedheid is, en geeft hun meteen liefde tot de wil Gods, zodat zij ook zo willen, en bidden: *Doch niet gelijk ik wil, maar gelijk Gij wilt; uw wil geschiede!* Matth. 26:39, 42.
- (e) Hij verzekert hen van de liefde en genade Gods tot hen, dat zij genade gevonden hebben in Zijn ogen. De inspraak is hun genoeg, om al hun kruis als niet met al te achten, gelijk wij zien in Paulus. 2 Kor. 12:9. *En Hij heeft tot mij gezegd: Mijn genade is u genoeg; want mijn kracht wordt in zwakheid volbracht. Zo zal ik dan veel liever roemen in mijn zwakheden, opdat de kracht van Christus in mij wone*.
- (f) Hij toont de uitkomst, gelijk zij het menigmaal hebben ondervonden. Hij toont hun, dat de scepter van de goddelozen niet altijd zal rusten op het lot van de rechtvaardigen; dat het kruis niet te hoog zal gaan en niet lang zal duren, dat het hen niet zal overstelpen, dat Hij bij hen zal zijn, als zij door het water en door het vuur zullen gaan, zodat de stromen hen

niet zullen verdrinken en de vlam hen niet zal verbranden, dat zij beproefd zullen uitkomen als goud uit de smeltkroes, ja, dat ze de Heere nog zullen danken, dat Hij zo met hen gehandeld heeft, en hen uit getrouwheid heeft verdrukt. Zie de belofte: 1 Kor. 10:13. *God is getrouw, Die u niet zal laten verzocht worden, boven hetgeen gij vermoogt, maar Hij zal met de verzoeking ook de uitkomst geven, opdat gij ze kunt verdragen.* 't Scheelt veel, of iemand ons dezelfde zaken voorstelt, dan of wij ze zelf overpeinzen, dan of de Heilige Geest ons die voorstelt, klaar doet zien en krachtig indrukt, dan eerst hebben ze klem, dan eerst vertroosten ze het hart, en dan draagt men het kruis met gemoedigheid.

Verzegt hen

XLVI. 7. De Heilige Geest verzegt hen.

- (a) In verzegelen is een signet, 't welk het beeld in zich heeft, dat overgezet wordt; dit is hier het Beeld Gods.
- (b) Was, in 't welk het beeld ingedrukt wordt, 't welk hier is het hart des mensen, 't welk naar het beeld Gods herschapen wordt.
- (c) Overzetten van het beeld, 't welk hier geschiedt door de Geest Gods, de mens dit beeld Gods indrukkende, en makende dat Christus een gestalte in hen krijgt.

Het verzegelen geschiedt tot verscheiden einden.

- (1) Om iets te verbergen, dat een ander niet ziet wat daarin is, zo verzegt men de brieven; zo is een gelovige verzegeld en verborgen voor 't oog van de wereld, welke de Geest niet zien kan, Joh. 14:17. *Daarom kent ons de wereld niet,* 1 Joh. 3:1.
- (2) Om iets ongeschonden te bewaren, daartoe worden kisten en kasten in een sterfhuis verzegeld; zo zijn ook de *gelovigen een besloten hof, een besloten wel, een verzegelde fontein,* Hoogl. 4:12.
- (3) Om iets voor het zijne te onderkennen van andere dingen, zo verzegt men de koopmanswaren; aan dit zegel kent ook God de Zijnen. 2 Tim. 2:19. *Evenwel het vaste fundament Gods staat, hebbende dezen zegel: de Heere kent degenen, die Zijnen zijn.*
- (4) Hieraan worden zij van anderen gekend. Jes. 61:9. *Allen, die hen zien, zullen ze kennen.* Joh. 13:35. Hieraan zullen zij allen bekennen, dat gij Mijn discipelen zijt. Hand. 14:13. *Zij kenden hen, dat zij met Jezus geweest waren.*
- (5) Hieraan kennen zij zichzelf. 1 Joh. 2:3. *Hieraan kennen wij, dat wij Hem gekend hebben, zo wij Zijn geboden bewaren.* 2 Kor. 13:5. *Onderzoekt u zelf of gij in het geloof zijt, beproeft u zelf. Of kent gij u zelf niet, dat Jezus Christus in u is?*
- (6) Om iets te bevestigen, zo verzegt men koopbrieven en contracten; dus verzegt de Heilige Geest de gelovigen, aan hen bevestigende het verbond van de genade, en hen verzekerende, dat zij daaraan deel hebben. 2 Kor. 1:22. *Die ons ook heeft verzegeld, en het onderpand des Geestes in onze harten gegeven.*

XLVII. Deze verzegeling, bevestigende aan de gelovigen, en hen verzekerende, dat zij deel hebben aan het verbond der genade, geschiedt op verscheiden wijze. Als

Door aan hen te openbaren, dat Hij in hen woont.

1. door openbaring aan de gelovigen, dat Hij in hen als in een tempel woont. De bruid verzocht, Hoogl. 8:6. *Zet mij als een zegel op Uw hart, dat is, prent mij zo in uw hart, dat Gij gedurig aan mij denkt, en dat mijn gedaante gedurig voor uw ogen is. Zo zet de Heilige Geest zich als een zegel op het hart van de gelovigen, drukt hen Zijn tegenwoordigheid en inwoning in, zodat zij zien, dat zij des Heiligen Geestes deelachtig zijn, waardoor zij klaar en krachtig*

verzekerd, en als met een zegel verzegeld worden, dat zij deel aan het verbond hebben. 1 Joh. 4:13. *Hieraan kennen wij, dat wij in Hem blijven, en Hij in ons, omdat Hij ons van Zijn Geest gegeven heeft.*

De Geest Zelf is hun gegeven tot een Onderpand, dat God hun al de beloofde goederen zal deelachtig maken, zodat zij niet hoger verzegeld en verzekerd kunnen worden, omdat God Zelf het onderpand is, en alzo oneindig maal meer waardig dan de zaligheid zelf. Zie dit Eféze 1:13, 14. *In welke gij ook, nadat gij geloofd hebt, zijt verzegeld geworden met den Heiligen Geest der belofte, die het Onderpand is van onze erfenis. Eféze 4:10. Door welke gij verzegeld zijt tot de dag der verlossing.*

Door hun in te drukken het beeld Gods.

2. De Heilige Geest verzegelt hen, door hun in te drukken het beeld Gods, en door hun te tonen en te doen zien, dat het beeld Gods in hen is; Hij overtuigt hen van hun eerste veranderingen en overgang in Christus van hun geloof, dat ze Christus waarlijk hebben aangenomen en het nog dagelijks doen, en dat beide tot hun rechtvaardigmaking en heiligmaking; van hun onverzadigbare begeerte naar gedurige gemeenschap met God, van hun geestelijk leven, hoewel nog klein, nochtans waarachtig is, dat zij de zonden haten, en ook door inwendige zonden en gebreken in het verrichten van het goede, en het goede nagelaten te hebben, gewond worden en daarover smart hebben, dat het niet alleen al hun wens is heilig te zijn; maar dat hun gehele poging ook is alles te doen in geloof, in liefde Gods, in vrees en kinderlijke gehoorzaamheid en dergelijke; deze dingen toont hun de Geest, zodat zij het zien en niet ontkennen kunnen, noch derven. Zie dit 1 Kor. 2:12. *Maar wij hebben ontvangen de Geest die uit God is, opdat wij zouden weten de dingen, die ons van God geschonken zijn.*

Dit hun aan de ene kant openbarende, zo brengt Hij hen met de ontvangen genade tot het Woord en tot de beloften, die aan dezulken gedaan zijn, Hij maakt hun die plaatsen klaar, Hij doet hun erkennen de onfeilbare waarheid, en in die staat brengt Hij hen in de tegenwoordigheid Gods, en doet hen uit de twee stellingen (de eerste genomen van hun genade, de tweede uit het Woord) het besluit opmaken, dat zij dan zeker kinderen van God Zijn en van de eeuwige zaligheid deelachtig zullen worden.

In dit concluderen werkt de Heilige Geest, niet alleen om genade in hen, en de Schriftuurlijke beloften klaar en zeker aan hen te maken, maar Hij werkt ook in het formeren van het besluit, en doet hun die vast en zeker maken, en dat met veel licht, en drukt hun die door Zijn verzegelende kracht zo diep in, dat zij het zo zeker geloven, alsof zij het met ogen zagen en met handen tastten, ja, alsof zij de zaligheid alreeds bezaten. Zie dit: Rom. 8:16, 17. *Dezelve Geest getuigt met onze geest, dat wij kinderen Gods zijn.*

Door onmiddellijke inspraken.

3. De Heilige Geest verzegelt ook wel onmiddellijker door klare en krachtige inspraken: *Gij zijt geliefd met een eeuwige liefde; uw zonden zijn u vergeven; gij zijt een erfgenaam van het eeuwige leven, en dergelijke.*

De inspraken geschieden soms door middel van een Schriftuurplaats, die zeer krachtig wordt ingedrukt; soms zonder een uitdrukkelijke plaats, nochtans altijd overeenkomende met het Woord, waaraan de inspraak kan getoetst worden.

Deze onmiddellijke verzegeling is niet alleen tot vaststelling van hun staat, maar de Heilige Geest doet hun meteen de zaken zelf smaken, waaruit ontstaan een stille vrede, een genoeglijke zoetheit, een verkwikkelijke blijdschap; hierdoor wordt men dronken in de liefde, hierdoor krijgt men een heilige gestalte, het hart verheft zich in de wegen des Heeren, en men is vaardig als een held, om te strijden tegen de vijanden, en om te lopen het pad van de geboden Gods. Dit noemt de bruid kussen: Hoogl. 1:12. *Hij kusse mij met de kussen Zijnsmonds; want Uw*

uitnemende liefde is beter dan wijn. Hiervan spreekt ze: Hoogl. 2:4, 5, 6. *Hij voert mij in het wijnhuis, en de liefde is Zijn banier over mij,* enz. Dit begeerde David. Psalm 35:3. *Zegt tot mijn ziel: Ik ben uw heil.* Dit is het dat de Heere Jezus belooft. Joh. 14:21, 23. *Ik zal hem liefhebben en Ik zal Mij zelf aan hem openbaren. Wij zullen tot hem komen, en zullen woning bij hem maken.*

Doch dit geschiedt aan allen niet even klaar. Doch dit moet men weten, dat, of wel alle gelovigen verzegeld zijn, dat het aan allen niet geschiedt in dezelfde trap van klaarheid; velen zijn hier duister en blijven duister, zij kunnen noch de inwoning des Geestes, noch de genaden, die in hen zijn, klaar zien, ja vrezen, dat zij noch aan het ene, noch aan het andere deel hebben; zij kunnen de sluitreden uit het Woord niet goed zonder twijfeling opmaken, daar blijft nog een stille vrees van zichzelf te bedriegen.

En veel verzegelden ondervinden niet de onmiddellijke verzegelde inspraak; en velen, die het ene en het andere genoten hebben, genieten het altijd niet; die met Paulus in de derde hemel getrokken waren, krijgen wel vuistslagen van de satan; die met Petrus door het geloof op de zee wandelen, zinken daarna wel door ongeloof; de verlichten worden wel duister, de blijden worden daarna wel droevig; zodat zij, die tevoren zo verzekerd waren, wel zinken in twijfelmoedigheid, en zich alleen nog ophouden door het overdenken van de dagen vanouds.

Hij blijft bij hen als een Onderpand.

XLVIII. 4. De Heilige Geest blijft bij hen tot in van de eeuwigheid. Of Hij Zich dikwijls verbergt en Zijn werkingen inhoudt, zodat men met Job klaagt: Job 23:8, 9 *Zie, ga ik voorwaarts, zo is Hij er niet, of achterwaarts, zo verneem ik Hem niet. Als Hij ter linkerhand werkt, zo aanschouw ik Hem niet, bedekt Hij Zich ter rechterhand, zo zie ik Hem niet;* nochtans Hij is in hen en zal in hen blijven. Dit is de belofte. Joh. 14:16, 17. *Opdat Hij bij u blijve in der eeuwigheid. Hij blijft bij ulieden.* 1 Joh. 2:27. *De zalving, die gij van Hem ontvangen hebt, blijft in u.* En ook omdat Hij tot een Onderpand gegeven is, zo is 't zeker, dat Hij zolang als een Onderpand zal blijven, totdat de beloofde goederen in volkomenheid genoten zullen worden. Ziet dit Eféze 1:13, 14. *Gij zijt verzegeld geworden met de Heilige Geest der belofte; Die het Onderpand is van onze erfenis, tot de verkregen verlossing.* Eféze 4:30. Daarom moet men zich heilig gedragen en de Heilige Geest niet bedroeven.

XLIX. Hoe heilig moest men zich bewaren, omdat men een tempel des Heiligen Geestes is, opdat Hij lust hebbe daarin te wonen! Hoe zorgvuldig moest men zich wachten, dat men de tempel Gods, noch in ons door eigen bedrijf van zonden, noch in anderen door hen tot zonden te brengen, niet ontheilige! *Die de tempel Gods schendt, die zal God schenden,* 1 Kor. 3:16. Hoe bezorgd moet men dan Zijn dat men de Geest niet bedroeve, noch door stoute zonden tegen Zijn waarschuwing, noch door een slordige levenswijze, noch door Zijn leiding te wederstreven! *Bedroeft den Heiligen Geest Gods niet,* Eféze 4:30; maar erkent Zijn inwoning, ontvangt gewillig Zijn werking, luistert naar Zijn vertroosting, volgt gewillig Zijn leiding, opdat Hij behagen in u hebbe, en hoe langer hoe krachtiger in u werke.

L. Ziedaar, is er nu geen nuttigheid in het geloof van de heilige Drie-eenheid? Is het niet de enige grond van een waarlijk Godzalig leven, en de Fontein van alle vertroosting? Welaan dan, merkt God aan als één in Wezen en drie in Personen; let op de wijze van werking van ieder Persoon in de bedeling des genadeverbonds, en ook in u.

En gij, hebt ook gepaste gedachten, opmerkingen en werkingen aangaande ieder Persoon, en gij zult bevinden een grote en vaste voortgang in de Godzaligheid, en een wonderlijke omschijning van de Eenheid, terwijl gij ieder Persoon beschouwt, en van de Drieheid, als gij beschouwt de Eenheid. Steekt in de 'duistere schemering' van de heilige Drie-eenheid zo veel licht, troost,

blijdschap en heiligheid, wat zal het dan zijn, en hoedanig zal de ziel aangedaan zijn, als zij Gods aangezicht in gerechtigheid zal aanschouwen, en verzadigd zal worden met Zijn Beeld, als ze zal opwaken! Psalm 17:15. *Dan zal men wandelen door aanschouwen.* 2 Kor. 5:7. *En zien van aangezicht tot aangezicht,* 2 Kor. 13:12. *En Hem zien gelijk Hij is,* 1 Joh. 3:2. Daarom: *Welgelukzalig is het volk, wiens God de Heere is, het volk, dat Hij Zich ten erve heeft uitverkoren,* Psalm 33:12.